

LUNDS
UNIVERSITET

Sociala insatsgrupper

En rättssociologisk studie om att bryta ungdomskriminalitet genom samverkan

Av: Elin Anner

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÅSK02)
Vårtermin 2017

Handledare: Anna Sonander

Examinator: Håkan Hydén

Abstract

The purpose of this thesis is to gain an understanding of society's ability to prevent juvenile delinquency through community intervention teams [sociala insatsgrupper]. Community intervention teams is a structured collaboration between primarily social services, police and schools that aims to prevent youth from developing a criminal lifestyle. The study focuses on the collaboration between social services and the police, and the main aim is to examine how social workers and police officers perceive that community intervention teams work as a crime prevention method. In order to answer the purpose, a qualitative method has been used in which five semi-structured interviews have been conducted with social workers and police officers. The interviews were analysed using social control theory, the term collaboration [samverkan] and earlier research. The results show that the informants have a positive attitude towards collaboration and that community intervention teams are perceived to have effects, even though they can't be expected to fight crime or prevent relapse in crime. Furthermore, in order for community intervention teams to be successful, social workers and police officers need to be able to cooperate well and have an understanding of each other's professional roles and responsibilities. The results also show that it is difficult to evaluate community intervention teams and measure the effects. This shows that the collaborative form is in need of evaluation and further research.

Keywords: collaboration, community intervention teams, crime prevention, police, social services.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till samtliga informanter från socialtjänsten och polisen för att de genom sin medverkan har gjort denna studie möjlig. De har med sina erfarenheter och kunskaper på ett engagerat sätt bidragit med insikt i ämnet och information som har varit ovärderlig för studien. Jag vill även tacka min handledare Anna Sonander, universitetslektor vid rättssociologiska institutionen, som under arbetets gång har gett mig vägledning och konstruktiv kritik samt varit ett värdefullt bollplank. Slutligen vill jag tacka familj och vänner för allt stöd.

Elin Anner

Lund, maj 2017

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND OCH PROBLEMFORMULERING	1
1.2 SYFTE	2
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR	2
1.4 AVGRÄNSNINGAR	2
1.5 DEFINITION AV CENTRALA BEGREPP	3
1.5.1 Samverkan	3
1.5.2 Ungdom	3
2. TEORETISKA PERSPEKTIV OCH CENTRALA BEGREPP	4
2.1 SOCIAL KONTROLLTEORI	4
2.2 BEGREPPET SAMVERKAN	6
3. METOD	8
3.1 KVALITATIV METOD.....	8
3.2 INTERVJUER	8
3.3 URVAL.....	9
3.4 LITTERATURÖVERSIKT.....	10
3.5 RELIABILITET OCH VALIDITET	11
3.6 ETISKA ASPEKTER	11
4. TIDIGARE FORSKNING	13
4.1 RISKFAKTORER FÖR KRIMINALITET	13
4.2 BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	14
4.3 SOCIALA INSATSGRUPPER	16
5. SOCIALA INSATSGRUPPER	17
5.1 BESKRIVNING AV SOCIALA INSATSGRUPPER	17
5.2 SOCIALTJÄNSTENS UPPGIFT	19
5.3 POLISENS UPPGIFT.....	19
5.4 SAMVERKAN MELLAN SOCIALTJÄNSTEN OCH POLISEN	20
5.5 MÅLGRUPP	20
6. RESULTATREDOVISNING	22
6.1 SAMVERKAN	22
6.2 DIREKTIV.....	25
6.3 SOCIALA INSATSGRUPPER SOM BROTTSFÖREBYGGANDE METOD	26
6.4 SVÅRT ATT UTVÄRDERA	29
7. ANALYS	31
8. DISKUSSION	36
8.1 FRAMTIDA FORSKNING.....	38
9. SLUTSATS	39
10. KÄLLFÖRTECKNING	40
10.1 LITTERATUR	40
10.2 OFFENTLIGT TRYCK	41
10.3 INTERNETKÄLLOR	42
11. BILAGA	44

1. Inledning

1.1 Bakgrund och problemformulering

Ungdomsbrottslighet är ett allvarligt samhällsproblem och ett återkommande tema i samhällsdebatten. Ungdomar är den mest brottsaktiva gruppen i samhället där de flesta unga som begår brott gör det vid något enstaka tillfällen eller under en kort period för att sedan sluta (Polisen u.å.) De som inte väljer att sluta riskerar att fastna i kriminalitet och utveckla en kriminell livsstil, vilket blir ett problem både för samhället och individen själv. Att förebygga ungdomskriminalitet har visat sig vara en komplicerad uppgift. Olika brottsförebyggande insatser har genom åren provats men att hitta effektiva metoder är svårt och det finns ett uppenbart behov av insatser för unga som riskerar att utveckla vanekriminalitet. Ett bekymmer kan tänkas vara att olika metoder och insatser inte följs upp och utvärderas tillräckligt, och att kunskap därför saknas om vilka åtgärder som är verkningsfulla.

Utredningen mot kriminella grupperingar menade i sitt betänkande *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp* (SOU 2010:15) att grundförutsättningar för att lyckas i arbetet mot ungas brottslighet är tidiga, tydliga och samordnade insatser. Utredningen presenterade vidare förslaget om att införa lokala samverkansgrupper för att kunna samordna insatser mot unga lagöverträdare, vilka kom att benämnas sociala insatsgrupper. Sociala insatsgrupper är en brottsförebyggande lokal samverkansform mellan huvudsakligen socialtjänst, polis och skola som syftar till att hjälpa unga att sluta begå brott (Sveriges Kommuner och Landsting u.å.). Målgruppen är ungdomar som riskerar att utveckla en kriminell livsstil eller rekryteras till kriminella nätverk och ungdomar som behöver stöd att lämna kriminalitet. Arbetsmetoden innebär att samverkan kring en ungdom sker på individnivå där den unge deltar i regelbundna möten tillsammans med berörda myndighetsrepresentanter under ledning av socialtjänsten (Rikspolisstyrelsen 2014, s. 6). Det stöd som ges till en ungdom bör samordnas på ett tydligt sätt och en nödvändig förutsättning för att insatserna ska bli framgångsrika är att samverkan mellan medverkande aktörer fungerar (SOU 2010:15, s. 57). I regeringsuppdraget beskrivs det hur samverkan var tänkt från början och hur arbetet inom sociala insatsgrupper förväntas gå till, men hur har det faktiskt kommit att se ut i praktiken? Eftersom sociala insatsgrupper är relativt nytt finns det för närvarande lite forskning som berör fenomenet och det finns därmed en kunskapslucka som behöver fyllas. För att få en djupare förståelse för sociala insatsgrupper och hur de fungerar för att bryta ungdomars kriminella banor är det av betydande vikt att

undersöka hur samverkan mellan socialtjänst och polis ser ut inom sociala insatsgrupper samt aktörernas bild av hur sociala insatsgrupper fungerar som brottsförebyggande metod.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att förstå samhällets möjligheter att kunna bryta kriminalitet hos ungdomar med hjälp av sociala insatsgrupper. För att samhället ska kunna sätta in effektiva insatser är det viktigt att förstå varför ungdomar blir kriminella och vad som kan göras för att få dem att sluta. För att förstå hur sociala insatsgrupper kan användas och fungera kan det därav anses vara grundläggande att kunskap finns om vilka riskfaktorer som kan påverka ungdomar att utveckla ett kriminellt beteende. Syftet undersöks ur ett rättssociologiskt perspektiv med utgångspunkt i ett antal frågeställningar. Förhoppningen är att förstå hur samverkansarbetet ser ut på fältet samt få en uppfattning om hur socialarbetare och poliser upplever att sociala insatsgrupper fungerar för att bryta ungdomskriminalitet.

1.3 Frågeställningar

För att uppnå syftet har följande frågeställningar formulerats:

- *Varför begår ungdomar brott utifrån ett riskfaktorperspektiv?*
- *Vad innebär sociala insatsgrupper?*
- *Hur uppfattar socialtjänst och polis att sociala insatsgrupper fungerar för att bryta kriminalitet hos ungdomar?*

1.4 Avgränsningar

Studien fokuserar på samverkansformen sociala insatsgrupper. En avgränsning har gjorts till Sverige eftersom uppsatsen koncentrerar sig på svenska förhållanden och hur svenska myndigheter arbetar.

Uppsatsen har avgränsats till att fokusera på ungdomar som riskerar att utveckla en kriminell livsstil eller behöver hjälp att lämna kriminalitet, och därför kommer jag inte gå in djupare på kriminella nätverk.

Huvudaktörer inom sociala insatsgrupper är socialtjänst, polis och skola, men studien kommer att fokusera på hur socialtjänsten och polisen samverkar. Denna avgränsning har gjorts eftersom socialtjänst och polis är de mest centrala aktörerna inom sociala

insatsgrupper medan skolan inte alltid är involverad i verksamheten, som i de fall där den deltagande ungdomen inte går i skolan.

1.5 Definition av centrala begrepp

1.5.1 Samverkan

Nationalencyklopedin definierar samverkan som ”gemensamt handlade för ett visst syfte” (Johansson 2011, s. 79). Socialstyrelsen (2011, s. 4) har en liknande definition av begreppet och beskriver samverkan som ”övergripande gemensamt handlande på organisatoriskt plan för ett visst syfte”. Samverkan kan ske inom och mellan till exempel myndigheter, enheter och samhällsaktörer och gälla aktivt utbyte av information eller planering av gemensamma aktiviteter (Socialstyrelsen 2011, s. 4). Tidigare forskning menar att det saknas en klar eller entydig definition av begreppet samverkan. I forskningen används begreppen samverkan, samarbete och samordning ofta synonymt, och det finns således ingen enhetlig begreppsanvändning på området (Mallander 1998, Hjortsjö 2005, m.fl. se Johansson 2011, s. 79).

1.5.2 Ungdom

Ungdom är ett svårdefinierat begrepp eftersom dess innehåll inte är helt givet eller har en entydig ålderavgränsning (Estrada & Flyghed 2013, s. 13). Den primära målgruppen för svensk ungdomspolitik är åldersgruppen 13-25 år, men även andra åldrar kan beröras (Ungdomsstyrelsen 2010, s. 4). Målgruppen för sociala insatsgrupper är enligt regeringsuppdraget tänkt att vara 15-25 år, men många områden arbetar även med ungdomar utanför detta åldersspann (Rikspolisstyrelsen 2012, s. 9). I denna studie används termen ungdom när jag beskriver ungdomsbrottslighet och målgruppen för sociala insatsgrupper.

2. Teoretiska perspektiv och centrala begrepp

I detta kapitel presenteras uppsatsens teoretiska perspektiv och centrala begrepp. Dessa har använts för att tolka och förstå det insamlade materialet och utgör utgångspunkt för uppsatsens analys där teori kopplas ihop med empiri. Kapitlet inleds med en presentation av social kontrollteori, där delar av teorin har valts utifrån relevans för studien. Därefter presenteras begreppet samverkan, där jag har utgått från Danermarks (2000) beskrivning av samverkan.

2.1 Social kontrollteori

Social kontroll betecknar de processer som reglerar individers beteende och som medför att samhällsmedborgare handlar i enlighet med samhällets överenskomna normer (Nationalencyklopedin u.å.). Enligt Durkheim förklarar social kontroll hur samhället skapar samordning och gemenskap bland sina medlemmar genom att forma deras handlingar samt hur normer håller oss samman och upprätthåller ett fungerande samhälle (Larsson & Backman 2011, ss. 18-19). Vi är alla delaktiga i att utöva social kontroll på varandra, samtidigt som flera samhällsinstitutioner utgör en viktig grund för social kontroll (Larsson & Backman 2011, s. 30). Dessa innefattar bland annat familjen och skolan, men även sociala kontrollanter som polis och rättsväsende vilka kontrollerar brottsligt handlande och har möjligheten att beröva medborgarnas frihet, och socialtjänst som ger stöd åt de som behöver hjälp samtidigt som de utövar kontroll genom att till exempel tvångsomhänderta personer.

Avvikande beteende förekommer orsakat av norm- och rollkonflikter (Parsons 1950, Sohlberg 2000, m.fl. se Larsson & Backman 2011, s. 31), vilka uppstår när en individ möts av normer och förväntningar som är svåra att förena. Björk (2006 se Larsson & Backman 2011, s. 31) understryker detta genom att ta unga förortskillar som exempel, där han menar att det kan vara svårt för dem att agera i ett läge där de upplever ett starkt gruptryck att nå framgång och få respekt, samtidigt som deras möjligheter till detta på legal väg är mycket små. Avvikande handlingar är påfrestande både för individen och samhället eftersom det stör balansen i mellanmänniska relationer samt framtvingar antingen ett försök från omgivningen att återanpassa avvikaren eller en förändring av samhällets normer (Parsons 1951 se Larsson & Backman 2011, s. 32). Parsons (1951 se Larsson & Backman 2011, s. 32) definierar social kontroll som ”de processer i samhället som tenderar att motverka de avvikande tendenserna, samt de villkor under vilka sådana processer verkar”, vilket kan förenklas som ”förebyggande arbete och motåtgärder mot avvikelse” (Cohen 1966 se Larsson

& Backman 2011, s. 32). Parsons (1951 se Larsson & Backman 2011, s. 32) menar vidare att den sociala kontrollens mest grundläggande mekanism består av stöd, där den enskilde med hjälp av stöd att hantera rollkonflikter och frustrationer kan anpassas till samhällets förväntningar.

Enligt Engdahl (2011, s. 102) finns det flera gemensamma drag i effektivt åtgärdsarbete mot brott. Det handlar exempelvis om att balansera tilltro och socialt stöd med rimliga förväntningar och krav på den kontrollerade personen som ska leva upp till reglerna. Laub och Sampson (2003 se Engdahl 2011, s. 127) poängterar betydelsen av tilltro och sociala relationer, och menar på att det finns ett påtagligt samband mellan vändpunkter i människors liv och minskad brottslighet. Gemensamt för dessa vändpunkter är att de innebär att individen får uppmärksamhet och stöd från omgivningen, vilket inger en känsla av förtroende och tillhörighet. Laub och Sampson (2003 se Engdahl 2011, s. 128) betonar att socialt stöd bara kan få dessa effekter om den kriminella individen är villig och kapabel att ta emot stödet.

Enligt Engdahl (2011, s. 129) argumenterar många för att sociala relationer i vilka förtroenden etableras är mycket viktigare än själva innehållet i de åtgärder och behandlingstekniker som används för att hindra kriminella personer från att begå brott. Relationsfaktorer spelar en större roll än behandlingsformer och det mest centrala för effektiv behandling är att ”klienter *känner* sig bekräftade och förstådda” (Farbring 2010 se Engdahl 2011, s. 129). Dessutom är det viktigt att de får vara delaktiga i behandlingen (Claezon 2004 se Engdahl 2011, s. 129). Forskningen menar på att tilltro och socialt stöd bör ligga i frontlinjen för effektiva insatser medan repressiva åtgärder bör placeras i bakgrunden och användas med försiktighet. Åtgärder som innebär tvång, hot och bestraffning har alltid visat sig uppnå sämst resultat när åtgärder rangordnas efter vilken effekt de har på framtida brottsdeltagande (Lipsey & Cullen 2007, MacKenzie 2006, m.fl. se Engdahl 2011, s. 130).

Vidare bör åtgärdsarbete mot kriminalitet utformas enligt en multisystemmodell som syftar inte bara till att påverka en individ utan hela den sociala situation som personen lever i. Ungdomar är inbegripna i sociala system som familjen, skolan, vänskapskretsen och samhället, och interventioner måste därför vara ”multisystemiska” och försöka ändra på kriminogena faktorer både hos individen och den kontext inom vilken individen befinner sig. Interventionerna ska således inte bara fokusera på antisociala ungdomar utan även på hur deras föräldrar övervakar och förhåller sig till dem, att styra dem till prosociala vänner och aktiviteter, och att arbeta med skolan (Cullen & Gendreau 2000, Zahn m.fl. 2009 se Engdahl 2011, ss. 135-136).

Social kontrollteori används i studien för att förklara hur en social insatsgrupp med dess stärkta samverkan kring en ungdom utgör en social kontroll i syfte att motverka kriminalitet och få ungdomen att handla i enlighet med samhällets normer. Deltagande i en social insatsgrupp kan tänkas innebära att den unge blir kontrollerad och stöttad, och teorin blir således aktuell att tillämpa eftersom den innefattar kontroll- och stödåtgärder.

2.2 Begreppet samverkan

Samverkan innebär enligt Danermark (2000) att man tillsammans med andra, ofta personer med annan utbildning och från andra organisationer, arbetar mot ett gemensamt mål.

Samverkan är således ”medvetna målinriktade handlingar som utförs tillsammans med andra i en klart avgränsad grupp avseende ett definierat problem eller syfte” (Danermark 2000, s. 15).

Danermark (2000, ss. 12-13) tar upp centrala förutsättningar för samverkan och menar att det går att urskilja tre grundläggande faktorer som påverkar skeendet:

- *Kunskaps- och förklaringsmässiga faktorer*: personer som samverkar har ofta olika yrkeskategorier. De har olika utbildning och olika sätt att se på ett problem och förklara det, vilket gör att de många gånger har olika tankar och åsikter om hur problemet ska angripas.
- *Formella och informella regler*: personer inom olika yrkeskategorier har inte sällan olika lagstiftning, regelsystem, anvisningar och avtal. Det finns alltså ett antal formella och informella regler som styr arbetet och som kan skilja sig åt kraftigt för de människor som är iblandade i samverkan. Exempel på sådana faktorer är sekretess och arbetstider.
- *Organisatorisk situation*: dessa faktorer har med organisationen att göra. Personer från olika yrkeskategorier har olika organisatoriska positioner och perspektiv, oavsett om de är verksamma i samma organisation eller inte. När personer från olika organisationer möts för att samverka kan denna typ av problem aktualiseras.

Olikheter i ovanstående faktorer spelar stor roll för hur samverkan gestaltar sig. För att samverkan ska ha möjlighet att bli framgångsrik krävs det att dessa tre typer av faktorer identifieras, lyfts fram och diskuteras. Skillnader behöver inte alltid innebära hinder, utan kan ibland vara stimulerande och utvecklande för samverkan. När de väl utgör hinder bör de elimineras om möjlighet finns, annars får man finna sätt att ”leva med dem” (Danermark 2000, s. 13).

För att en fruktbar samverkan ska komma till stånd bör samverkande aktörer vara medvetna om att i arbetet med människor möts olika synsätt och att det är naturligt att synsätten skiljer sig åt. Det är viktigt att synsätten klargörs och diskuteras samtidigt som de samverkande parterna visar respekt och lär känna varandras synsätt (Danermark 2000, ss. 47-48). De hinder och problem som uppstår i samverkan beror sällan på den enskilde medarbetaren, utan handlar ofta om samverkan inte har planerats tillräckligt eller att förutsättningar inte har skapats för samverkan. Danermark (2000, s. 49) menar att förutsättningar *måste* skapas vilket är ledningens ansvar.

Begreppet samverkan¹ är relevant för denna studie eftersom det kan användas som ett hjälpmedel för att förstå mitt empiriska material och förklara hur samverkan fungerar mellan socialtjänst och polis inom sociala insatsgrupper.

---

¹ Jag är medveten om att samverkan inte är helt enkelt att reda ut utan inbegriper ett stort och komplext ämnesområde. Min avsikt är dock inte att undersöka begreppet samverkan, utan samverkansformen sociala insatsgrupper, och till detta använder jag endast samverkansbegreppet som ett redskap.

3. Metod

I detta kapitel presenteras den metod och det material som har använts för att fullgöra uppsatsens syfte och besvara frågeställningarna. Först presenteras valet av metod och en sammanfattning av det insamlade materialet. Därefter redovisas intervjuer, urval, litteraturöversikt, reliabilitet och validitet samt etiska aspekter.

3.1 Kvalitativ metod

Det tillvägagångssätt som har använts vid genomförandet av studien är kvalitativ metod. Denna metod bedöms som lämplig och framgångsrik för att kunna uppnå studiens syfte, vilket är att förstå möjligheten sociala insatsgrupper har att bryta ungdomars kriminella banor utifrån informanternas uppfattningar. Bryman (2011, ss. 371-372) beskriver att kvalitativ forskning intresserar sig för att uppleva världen genom de sociala aktörernas ögon och metoden används när forskaren vill få en djupare förståelse för det fenomen som studeras. Eftersom ambitionen har varit att närma mig mina informanternas perspektiv lämpar sig kvalitativ metod väl.

Det insamlade materialet är baserat på kvalitativa data genom semistrukturerade intervjuer med socialarbetare och poliser som har erfarenhet av att arbeta med sociala insatsgrupper. Utöver intervjuerna har även sekundära data använts där litteratur och olika typer av dokument som anses vara av relevans för uppsatsen har granskats. Denna granskning har varit viktig i syfte att beskriva forskningsläget, göra mig insatt i ämnesområdet och få kunskap om sociala insatsgrupper. Hur datainsamlingen har gått till beskrivs i detta kapitel mer utförligt.

3.2 Intervjuer

Intervjuer är en populär metod inom kvalitativ forskning som har som mål att medverka till att få fram intervjupersonernas världsbild (Bryman 2011, s. 445). Metoden är lämplig att använda när komplexa fenomen ska utforskas och när forskaren vill få insikt i människors åsikter, uppfattningar och erfarenheter (Denscombe 2009, s. 232). Eftersom denna uppsats intresserar sig för just informanternas upplevelser anses intervjuer utgöra ett lämpligt tillvägagångssätt för att samla in det empiriska materialet.

För att uppnå studiens syfte har semistrukturerade intervjuer genomförts med socialarbetare och poliser för att ta del av deras uppfattningar och erfarenheter av sociala insatsgrupper. Vid intervjuerna användes en intervjuguide (se bilaga) med frågeställningar

som utformades för att få informanternas perspektiv. Vid utformningen av intervjuguiden skapades en ordning i de aktuella teman så att frågorna följde varandra på ett bra sätt, vilket enligt Bryman (2011, s. 419) är ett grundläggande råd för detta moment. Intervjufrågorna ställdes i stort sett i ursprunglig ordning för att intervjuerna skulle få en viss struktur, men ibland ändrades ordningsföljden under intervjuernas gång. Därutöver ställdes följdfrågor som inte ingick i intervjuguiden. Informanterna hade även möjlighet att gå utanför frågorna och ta upp teman som de fann intressanta. Enligt Bryman (2011, s. 415) kännetecknas en semistrukturerad intervju av att intervjuprocessen är flexibel och att informanten har frihet att utforma svaren på sitt eget sätt, vilket jag som intervjuare hade i åtanke under intervjuerna. Intervjuerna genomfördes på informanternas arbetsplatser och spelades in för att sedan transkriberas så snart som möjligt efter intervjuerna. Materialet bearbetades sedan genom att jag läste igenom utskriften och markerade de delar som bedömdes vara relevanta för studien. Därefter letade jag efter gemensamma teman och strukturerade upp dessa, vilka jag kommer att redogöra för i resultatredovisningen.

3.3 Urval

Jag har i denna studie valt att fokusera på socialtjänst och polis eftersom dessa aktörer är involverade i en ungdoms ärende i högst utsträckning och alltid ingår i en social insatsgrupp. Med bakgrund av detta har ett målinriktat urval av socialarbetare och poliser med erfarenhet av arbete inom sociala insatsgrupper gjorts, vilket innebär att intervjupersonerna valdes utifrån studiens syfte (Bryman 2011, s. 434).

Ett problem som den kvalitativa undersökaren ställs inför är att veta hur många personer som ska intervjuas (Bryman 2011, s. 436). Kvale och Brinkmann (2014, s. 156) menar att man bör intervjuas så många personer som behövs för att ta reda på det man vill veta, samtidigt som antalet respondenter ofta behöver begränsas eftersom intervjuer är tidskrävande. Min målsättning var att försöka intervjuas tre till fyra personer från socialtjänsten, och lika många från polisen för att få en jämn fördelning. Under studiens gång var några av informanterna tvungna att avboka våra inplanerade intervjuer, vilket resulterade i att jag endast genomförde intervjuer med fem personer varav tre socialarbetare och två poliser. Detta upplevdes dock inte som något problem eftersom intervjuerna var omfattande och bedömdes ha genererat tillräckligt med empiriskt material för uppsatsen.

Urvalet är dels ett bekvämlighetsurval, vilket innebär att jag som forskare har använt mig av personer som har funnits tillgängliga (Bryman 2011, s. 194). Via en kontakt

inom polisen fick jag kontakt med en samordnare för sociala insatsgrupper på socialförvaltningen, som tackade ja till att bli intervjuad och kunde ge mig kontaktuppgifter till fler personer inom socialtjänsten som arbetar med sociala insatsgrupper. Med hjälp av internet kunde jag även hitta namn och kontaktuppgifter till ytterligare samordnare för sociala insatsgrupper. Jag kontaktade samtliga via mail och bokade in möten med ett par av dem som ville medverka i intervjuer. Några av de socialarbetare som jag hade kontakt med kunde hänvisa mig till poliser som arbetar med sociala insatsgrupper, och på så sätt kunde jag kontakta fler relevanta intervjupersoner. Urvalet är därmed även ett snöbollsurval eftersom några av mina kontakter kunde hänvisa mig som forskare till andra potentiella informanter (Denscombe 2009, s. 76).

3.4 Litteraturoversikt

En litteraturoversikt har gjorts för att inventera kunskapsområdet och få en överblick av befintlig litteratur och forskningsläget. Enligt Bryman (2011, s. 97) utgör litteraturoversikten en viktig del av uppsatsen och är ett sätt att beskriva huvudsakliga idéer samt vad som redan har gjorts inom ett område. Genom att granska litteratur som berör ämnesområdet har det varit möjligt att sammanställa och analysera information och tidigare forskning som har varit av relevans för uppsatsen utifrån dess syfte och frågeställningar. Att använda befintlig litteratur och andra forskares data ger en möjlighet att få tillgång till information av god kvalitet på ett tids- och kostnadsbesparande sätt (Bryman 2011, s. 301). Litteraturen som har använts har bland annat bestått av böcker, rapporter, förarbeten och avhandlingar. Den litteratur som berör sociala insatsgrupper utgörs främst av dokument utgivna av regeringen och myndigheter som Socialstyrelsen och Polisen, och har bidragit till förståelsen för vad sociala insatsgrupper är. Vid genomförandet av litteraturoversikten använde jag mig av sökdatabaserna SwePub, LUBsearch, Google och Google Scholar. SwePub innehåller endast svenska publikationer och ansågs lämplig att använda eftersom uppsatsen fokuserar på svenska förhållanden. Antalet sökträffar i SwePub var relativt låg och därför användes även den större söktjänsten LUBsearch, med förhoppning om att generera ytterligare träffar. Med hjälp av Google och Google Scholar kunde ytterligare relevant litteratur lokaliseras. Några av de sökord som användes för att få fram relevant material var ungdomskriminalitet, ungdomsbrottslighet, ungdomar, kriminalitet, insatser, sociala insatsgrupper, samverkan och socialt arbete. Dessa ord kombinerades på olika sätt för att avgränsa eller vidga sökningen. Genom de källor som påträffades kunde fler relevanta källor hittas och undersökas närmre.

3.5 Reliabilitet och validitet

Begreppen reliabilitet och validitet används för att få en bild av kvaliteten i en undersökning och utgör viktiga kriterier inom kvantitativ forskning, men anses mindre relevanta inom kvalitativ forskning (Bryman 2011, s. 351). Reliabilitet handlar om tillförlitlighet och huruvida resultaten i en undersökning blir desamma om den genomförs på nytt, medan validitet har att göra med om man verkligen mäter det som avser att mätas (Bryman 2011, ss. 49-50). Eftersom mätning sällan är av intresse inom kvalitativ forskning blir frågan om validitet inte av speciell betydelse för sådana undersökningar (Bryman 2011, s. 351). Vad gäller reliabiliteten är det enligt Bryman (2011, s. 352) omöjligt att ”frysa” en social miljö och eftersom sociala insatsgrupper ständigt förändras vad gäller aktörer, ungdomar och situationer vore det svårt att upprepa min undersökning och få samma resultat. Det som kan höja reliabiliteten i denna studie är att intervjuguiden har följts på liknande sätt under samtliga intervjuer och att ledande frågor som riskerar att påverka svaren har undvikits.

Kvalitativa forskningsresultat är svåra att generalisera eftersom de individer som intervjuas i en undersökning inte är representativa för en population. Istället för generaliserbarhet strävar kvalitativa forskare efter en förståelse av beteenden och åsikter inom den kontext som undersökningen genomförs (Bryman 2011, s. 369). Eftersom syftet med denna studie är att få en förståelse för sociala insatsgrupper och ta del av informanternas upplevelser har målsättningen inte varit att kunna generalisera resultatet till en större population.

3.6 Etiska aspekter

När en undersökning bedrivs är det viktigt att beakta etiska aspekter och frågeställningar som aktualiseras (Bryman 2011, s. 126). Vid insamlingen av data, i analysprocessen och vid publiceringen förväntas man som forskare att respektera deltagarnas rättigheter och värdighet, undvika att deltagarna lider någon skada genom att medverka och arbeta på ett ärligt sätt där deltagarnas integritet respekteras (Denscombe 2009, s. 193). Vid genomförandet av denna studie har jag utgått från några av de etiska principer som gäller för samhällsvetenskaplig forskning (Bryman 2011, ss. 131-132):

- *Informationskravet* innebär att forskaren ska informera berörda personer om undersökningens syfte. Jag berättade för informanterna om min studie och att deras

medverkan var frivillig. Vidare informerade jag om att intervjuerna endast skulle användas för detta syfte och att personerna skulle förbli anonyma i uppsatsen.

- *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna i undersökningen själva har rätt att bestämma över sin medverkan. Jag och informanterna kom tillsammans överens om intervjumötena där informanterna erbjöds att önska eller bestämma tid och plats. Innan intervjuerna bad jag även om tillåtelse att spela in samtalen.
- *Konfidentialitetskravet* handlar om att ta hänsyn till forskningsdeltagarnas anonymitet och behandla uppgifter om dem med största möjliga konfidentialitet. I denna studie har informanterna anonymiserats och personuppgifter samt ljudfiler har förvarats där obehöriga inte kan komma åt dem.
- *Nyttjandekravet* säger att de uppgifter som samlas in om enskilda personer endast får användas för undersökningens ändamål. Det material som har samlats in i denna studie har behandlats med respekt och kommer inte att användas i något annat sammanhang.

4. Tidigare forskning

I detta kapitel presenteras tidigare forskning samt en rådande bild av kunskapsområdet. Den tidigare forskningen berör riskfaktorer, brottsförebyggande arbete bland ungdomar och sociala insatsgrupper, och syftar i uppsatsen till att bidra med kunskap och förståelse för ämnesområdet. Eftersom sociala insatsgrupper är ett relativt nytt fenomen är forskningen kring detta i nuläget begränsad. Även utbudet av forskning från Sverige om ungdomsbrottslighet och brottsförebyggande arbete bland ungdomar är lågt, vilket tydliggör behovet av forskning inom området.

4.1 Riskfaktorer för kriminalitet

I en kunskapsinventering framtagen av Brottsförebyggande rådet (Brå) beskrivs det att ungdomsbrottsligheten har en tydlig struktur som visar att de flesta individer någon gång under ungdomsåren begår brott (Sarnecki 1993, Muncie 2005 se Brå 2009, s. 8). Många ungdomar begår något enstaka brott eller ägnar sig åt brottslighet under en kort period för att sedan sluta, medan en liten andel fortsätter att begå brott in i vuxen ålder och utvecklar en kriminell livsstil (Brå 2000 se Brå 2009, s. 8). Enligt forskningen är kriminalitet ett ”multideterminerat” fenomen, vilket innebär att det finns en mängd olika risk- och skyddsfaktorer som innebär en ökad eller minskad risk för delaktighet i brottsligt beteende. Dessa faktorer finns i olika sociala sammanhang inom vilka barn och ungdomar befinner sig och utvecklas, som exempelvis familjen, skolan, vänskapskretsen och närsamhället (Turner 2001, Ferrer-Wreder se Brå 2009, s. 8). Ju fler riskfaktorer som existerar, desto större är sannolikheten att en ungdom utvecklar ett kriminellt beteende (Wikström & Butterworth 2006 se Brå 2009, s. 9). Identifierade riskfaktorer i familjen är bland annat bristande ekonomiska resurser, dåliga relationer mellan föräldrar och barn, en inkonsekvent eller sträng uppfostran, missbruk hos föräldrar och förekomst av övergrepp. I skolan kan riskfaktorer för kriminalitet utgöras av bland annat tidigt skolmisslyckande, dålig skolmiljö och dålig anknytning till skolan. Att umgås med en brottsbelastad kamratgrupp är en ytterligare faktor som ökar risken för en kriminell utveckling. Hos individen har faktorer som tidiga beteendestörningar, brottsstillåtande attityder, impulsivitet, missbruk och dålig problemlösningsförmåga visat sig innebära risk för kriminalitet (Loeber & Farrington 1998, Howell 2003, m.fl. se Brå 2009, ss. 8-9).

Moffitt (1993 se Brå 2009, s. 11) urskiljer två huvudgrupper av lagöverträdare som följer olika utvecklingsvägar vad gäller brottslighet: ungdomstidsbegränsade respektive

livstidspersistenta lagöverträdare. Den ungdomstidsbegränsade gruppen, som de flesta lagöverträdare tillhör, både debuterar i och slutar med brottslighet under tonåren. Hos den livstidspersistenta gruppen, som betydligt färre personer tillhör, börjar brottsligheten däremot i tidig ålder och fortsätter upp i vuxen ålder. Bland de riskfaktorer som är vanligt förekommande bland de livspersistenta lagöverträdarna finns tidiga neurofysiologiska och temperamentsmässiga problem, som visar sig i bland annat låg kognitiv förmåga, negativa känslor och låg impuls kontroll. När dessa problem uppstår i kombination med en dålig hemmiljö riskerar en ond spiral av negativa beteenden att skapas. Problemen kan sedan förvärras av de reaktioner som barnen möts av i andra sociala miljöer, som skolan och kompisgruppen. När dessa ungdomar väl kommer upp i tonåren uppvisar de en hög ansamling riskfaktorer för en fortsatt kriminell utveckling (Brå 2009, s. 11).

Brå noterar att det inte finns någon riktig konsensus inom kriminologisk forskning avseende hur kopplingen mellan riskfaktorer för kriminalitet och deltagande i brott respektive en längre kriminell karriär ska förklaras teoretiskt. Bristen på teoretisk konsensus bör dock inte ses som ett problem vad gäller brottsförebyggande insatser, utan viktigt är att forskningsresultaten visar en hög grad av överensstämmelse om vilka faktorer som innebär en förhöjd risk för kriminalitet (Farrington 2009 se Brå 2009, s. 12).

4.2 Brottsförebyggande arbete

Inom preventionsforskningen görs ofta en indelning för att kategorisera olika typer av brottspreventiva insatser: universell, selektiv och indikerad prevention. Universell prevention tar inte hänsyn till specifika grupper eller individers risknivå utan riktas till alla i populationen, som exempelvis alkohollagstiftningen vilken riktar sig till alla ungdomar. Selektiv prevention riktar sig till en tydligare definierad målgrupp som har uppvisat en eller flera riskfaktorer. En sådan grupp kan vara ungdomar som anses vara i riskzon för en kriminell utveckling och där insatser används för att förhindra en fortsatt negativ utveckling i den specifika gruppen (Ferrer-Wreder m.fl. 2005 se Wollter, Kassman & Oscarsson 2013, s. 5). Indikerad prevention är insatser som riktar sig till individer som redan har uppvisat ett kriminellt beteende och där preventionen syftar till att förebygga fortsatt kriminalitet (Ferrer-Wreder m.fl. 2005 se Wollter, Kassman & Oscarsson 2013, s. 6).

Det finns olika exempel på projekt där sektorsmyndigheter har samverkat för att förebygga ungdomsbrottslighet. ”PLUS-för unga”, ”Samverkansprojektet” och ”Förebyggande- och främjandeprojektet” är stora nationella samarbetsprojekt som riktats mot

unga i riskzon sedan 1990-talet (Civildepartementet 1995, Kassman 2002, m.fl. se Wollter, Kassman & Oscarsson 2013, s. 10). Samarbetet inom projekten har ofta syftat allmänt till att främja en positiv utveckling bland unga snarare än att ha strukturerats kring att förbygga brottslighet hos enskilda ungdomar (Wollter, Kassman & Oscarsson 2013, s. 10). ”Ung och trygg” är namnet på ett samarbetsprojekt i Göteborg mellan polis, socialtjänst och skola som inleddes 2004 och syftade till att motverka rekrytering av ungdomar till kriminella nätverk. En utvärdering av projektet gjordes av Forkby och Larsen (2005, s. 5) vilken fokuserade på projektets implementering och styrning, utveckling av metoder och arbetet med särskilt utsatta ungdomar. I avhandlingen *Det socio-polisiära handlingsnätet: Om kopplingar mellan polis och socialtjänst kring ungdomars kriminalitet och missbruk* (Edvall Malm 2012) har polisen och socialtjänstens samverkan kring barn och ungdomars kriminalitet och missbruk studerats. Avhandlingen visar att det pågår en etablering av ett socio-polisiärt handlingsnät inom den politiska och lokala/administrativa domänen och att det inom socialtjänsten finns risk för att en logik utvecklas som baseras på straffvärdet av ungdomars kriminella handlingar snarare än utifrån den enskildes behov (Edvall Malm 2012, s. 170).

Det finns en begränsad mängd utvärderingar av preventiva insatser som riktar till riskgrupper av barn och ungdomar i Sverige (Brå 2009, s. 18). Forskning menar att tidiga insatser som sätts in innan en ungdom hunnit särskilt långt in i sin kriminella utveckling är mest lovande. För högriskungdomar som har kommit långt i sin kriminella utveckling är det viktigt att ha realistiska förväntningar på den minskning i återfall som insatser faktiskt kan åstadkomma (Loeber m.fl 2003, Farrington m.fl. 2006, m.fl. se Brå 2009, s. 27). Forskning visar att insatser som har en terapeutisk grundidé där syftet är att ändra unga lagöverträdarens tankesätt har bättre effekt än åtgärder som bygger på avskräckning eller intensivövervakning. Det har även visat sig att insatser som engagerar familjen och minskar familjerisikfaktorer för kriminalitet är effektivt, och att insatser som fokuserar på flera riskfaktorer i olika sociala miljöer ger bättre effekt än insatser som endast innehåller en komponent (Söderholm Carpelan m.fl. 2008, Guerra m.fl. 2008 se Brå 2009, s. 27). Forskare menar dock att det inte finns några ”mirakelkurer” och att ingen insats kan förväntas fungera för alla individer (t.ex. Loeber m.fl. 2003 se Brå 2009, s. 28). En stor utmaning som kvarstår för utvärderingsforskningen är skapa mer kunskap om vad som fungerar bäst för vem (Brå 2009, s. 28).

4.3 Sociala insatsgrupper

Det nationella pilotprojektet med sociala insatsgrupper avslutades 2012 och utvärderades av Ersta Sköndal högskola på uppdrag av Rikspolisstyrelsen (Wollter, Kassman & Oscarsson 2013). Utvärderingens författare menar att sociala insatsgrupper utgör en form av brottspreventivt arbete och kan beskrivas som indikerad individualprevention, det vill säga åtgärder som riktas till individer som redan uppvisat brottsligt beteende. Dock är det inte riktigt så enkelt eftersom sociala insatsgrupper inte syftar till att förebygga enskilda handlingar utan snarare vanekriminalitet, alltså mer selektiv prevention (Wollter, Kassman & Oscarsson 2013, s. 6). Utvärderingen drar bland annat slutsatsen att pilotverksamhetens målsättning att utveckla lokala samverkansformer mellan i första hand socialtjänst och polis uppfyllts i relativt hög grad. Däremot hade målsättningen att identifiera unga i riskzon uppfyllts i mindre grad vilket visade på att samarbetet mellan socialtjänst och polis måste utvecklas. Vidare hade urvalet av deltagare till de sociala insatsgrupperna gjorts utifrån varierande och vaga kriterier, och många lokala pilotprojekt upplevde problem att få samtycke från potentiella deltagare och svårigheter i att samverka med skolan (Wollter, Kassman & Oscarsson 2013, s. 153).

Johansson och Kangasvieri (2015) har studerat samarbetet inom projektet ”Social insatsgrupp (SIG) i Linköping” vilket presenteras i rapporten *Att motverka kriminalitet genom samverkan: Studie av Social insatsgrupp i Linköping*. Författarna menar att det är svårt att mäta exakta effekter av projektet gällande bland annat återfall i kriminalitet, men att goda effekter av verksamheten ändå kunnat påvisas. Vidare konstateras att det ännu saknas forskning som entydigt visar att brottspreventiv samverkan som sociala insatsgrupper uppnår önskvärd effekt på individnivå. Trots detta startar allt fler kommuner sociala insatsgrupper vilket är en rimlig utveckling, men visar på behovet av forskning och ständig kritisk reflektion inom verksamheter som sociala insatsgrupper (Johansson & Kangasvieri 2015, s. 36).

5. Sociala insatsgrupper

5.1 Beskrivning av sociala insatsgrupper

Sociala insatsgrupper är en lokal brottsförebyggande samverkansform där insatserna för unga i riskzon att utveckla en kriminell livsstil och unga som vill lämna ett kriminellt nätverk eller en kriminell livsstil koordineras på individnivå (Socialstyrelsen 2016, s. 7). Huvudansvaret för arbetet vilar på socialtjänsten som ansvarar för att andra myndigheter och aktörer kopplas in i verksamheten och görs delaktiga utifrån den deltagande ungdomens individuella behov. Polis och skola deltar vanligtvis i samverkan, men även andra aktörer som Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse, psykiatri och ideella organisationer kan medverka vid behov (SOU 2010:15, s. 12). Syftet med arbetet som bedrivs i de sociala insatsgrupperna är att möjliggöra att hjälp och stöd kan samordnas från berörda aktörer till ungdomen (Rikspolisstyrelsen 2014, s. 4).

Regeringen beslutade i februari 2009 att inleda en utredning i syfte att föreslå åtgärder för att förhindra etablering av kriminella grupperingar i samhället (SOU 2010:15, s. 4). Utredningen som presenterades i mars 2010 framhöll att det fanns ett klart behov av att stärka samverkan kring unga i riskzon att utveckla en kriminell livsstil och att samhällets insatser kring dessa ungdomar kräver koordinering och uppföljning (SOU 2010:15, s. 90). Detta gav upphov till idén med sociala insatsgrupper där utredningen föreslog att sociala insatsgrupper skulle bildas på lokal nivå och inrättas i varje kommun (Socialstyrelsen 2016b, s. 9). I mars 2011 fick Rikspolisstyrelsen i uppdrag av regeringen att initiera en pilotverksamhet i syfte att prova, utveckla och utvärdera samverkansformen sociala insatsgrupper. Verksamheten kom att bedrivas i 12 pilotområden och inriktade sig på unga mellan 15-25 år som befann sig i riskzon för kriminalitet. Projektet slutredovisades i oktober 2012 och det framgick då att flera av de ungdomar som medverkat i försöksverksamheten minskat eller upphört helt med sitt kriminella beteende under den tid de fått stöd från en social insatsgrupp (Rikspolisstyrelsen 2014, s. 4). Dessutom hade projektet på vissa ställen stärkt eller skapat nya samarbeten mellan myndigheter och organisationer. Rikspolisstyrelsen ansåg med bakgrund av detta att det fanns skäl att fortsätta arbetet med sociala insatsgrupper och vidareutveckla metoden. I februari 2013 fick Rikspolisstyrelsen ett nytt uppdrag som innebar att aktivt stödja arbetet med sociala insatsgrupper samt arbeta för att fler sociala insatsgrupper skulle etableras i landets kommuner (Ju2013/1370/PO). Enligt regeringsförslaget bör minst en social insatsgrupp finnas varje kommun, och i stora kommuner eller socialt utsatta områden

kan flera sociala insatsgrupper behövas. De sociala insatsgrupperna syftar inte till att ersätta de befintliga åtgärder som majoriteten av unga lagöverträdare får, utan ska rikta sig till den begränsade grupp av ungdomar som löper stor risk att dras in i kriminalitet (SOU 2010:15, s. 91).

Enligt en handlingsplan om samverkan från Rikspolisstyrelsen (2008, ss. 3-4) har den sociala kontrollen i samhället förändrats och försvagats, vilket har resulterat i en sämre kontroll och fler brottstillfällen. Genom effektiviserad samverkan mellan polis och kommun finns förhoppningar om ökad trygghet och social kontroll samt minskad brottslighet i samhället. I regeringens betänkande som låg till grund för förslaget om sociala insatsgrupper beskrivs det att i arbetet mot ungdomsbrottslighet krävs det en samverkansform där man arbetar strukturerat och långsiktigt, och att det behövs riktlinjer för hur socialtjänst, polis och skola kan samordna sina insatser (SOU 2010:15, s. 89). Utredningen beskriver att det finns få goda exempel på samverkan som syftar till att tidigt identifiera unga som riskerar att utveckla en kriminell livsstil och att det därmed finns ett klart behov av att samordna individuella och långsiktigt hållbara insatser (SOU 2010:15, ss. 95-96). Socialtjänst, polis och skola har en lång tradition av samverkan, men eftersom den inte fungerar tillfredsställande riskerar myndigheter att missa unga personer som är i riskzon att dras in i allvarigare brottslighet (SOU 2010:15, s. 95). Samarbetet bör därmed höjas och med hjälp av sociala insatsgrupper får berörda myndigheters arbete ett tydligare och mer operativt fokus (SOU 2010:15, s. 100).

Termen social insatsgrupp används såväl för arbetsformen som för arbetsgruppen kring en ungdom (Socialstyrelsen 2016b, s. 9). De befintliga verksamheterna för sociala insatsgrupper i landet organiserar och samordnar sitt arbete på olika sätt och målgruppen varierar. Gemensamt för sociala insatsgrupper är likväl att insatserna kring ungdomen samordnas under ledning socialtjänsten, att ungdomen och/eller dess vårdnadshavare samtycker till att sekretessen bryts mellan medverkande myndigheter och att insatserna anpassas utifrån ungdomens behov och intressen (Socialstyrelsen 2016, s. 7). Vad som skiljer sociala insatsgrupper från annan verksamhet är att samverkan kring en ungdom sker på individnivå utifrån ett samtycke till informationsutbyte. Eftersom alla inblandade myndigheter och aktörer i en social insatsgrupp har samma kunskap om ungdomen kan samverkan ske mer strukturerat vilket ökar förutsättningarna för att respektive myndighet gör rätt sak och att det sker i rätt ordning (Rikspolisstyrelsen 2014, s. 10).

För att socialtjänst och polis ska veta vad som förväntas av dem i arbetet med sociala insatsgrupper finns förslag på hur arbetet kan förberedas, genomföras och följas upp. Under pilotverksamheten föreslog Rikspolisstyrelsen att arbetet lokalt skulle organiseras i tre

nivåer: styrgrupp, beredningsgrupp och operativ arbetsgrupp (Socialstyrelsen 2016, ss. 9-10). Styrgruppen består vanligtvis av personer med övergripande ansvar från socialtjänsten och polisen som har mandat att fatta beslut i den egna organisationen. Styrgruppen kan exempelvis ansvara för att tillsätta resurser, förankra arbetet med sociala insatsgrupper i den egna organisationen, tydliggöra mål och prioriteringar, klargöra roller och ansvar samt efterfråga resultat. Beredningsgruppen kan bestå av chefer inom socialtjänsten, närpolischefer och skolrektorer, och vanligtvis ingår även samordnaren från socialtjänsten som en länk mellan styrgruppen och den operativa arbetsgruppen. Inom denna grupp kan diskussioner föras kring ungdomens stödbehov, lämpliga insatser till ungdomen och vilka aktörer som bör involveras i arbetet. Den operativa arbetsgruppen, det vill säga den sociala insatsgruppen, är den faktiska resursgruppen kring ungdomen vilken i de flesta fall består av socialtjänsten, polisen och skolan samt andra aktörer som bedöms vara viktiga utifrån ungdomens behov (Socialstyrelsen 2016, s. 10).

5.2 Socialtjänstens uppgift

Socialtjänsten har huvudansvaret för arbetet i den sociala insatsgruppen och ansvarar för att enskilda får den hjälp och det stöd de behöver. Det är socialtjänsten som avgör om en ungdom ska erbjudas social insatsgrupp och individer väljs utifrån den information som socialtjänsten själva har om en ungdom eller har fått från andra myndigheter (Rikspolisstyrelsen 2014, s. 6). Dessutom utreder socialtjänsten behov och risker, beslutar om insatser för en ungdom, upprättar individuella åtgärdsplaner, samordnar arbetet i den sociala insatsgruppen och följer upp ungdomens resultat (Socialstyrelsen 2016, s. 11). Samordnaren för en social insatsgrupp är en person från socialtjänsten som många gånger är en nyckelperson för samverkansarbetet och en viktig kontaktperson för ungdomen och dess föräldrar (Socialstyrelsen 2016, s. 22).

5.3 Polisens uppgift

Polisens huvudsakliga roll i arbetet med sociala insatsgrupper är att säkerställa att de brottsbekämpande åtgärder som riktas mot de deltagande ungdomarna bedrivs effektivt. Dessutom ska polisen delta i individmöten och bidra på det sätt som bäst motsvarar ungdomens behov. I den sociala insatsgruppen ska en polis med kännedom om individen ingå och det är viktigt att polisen ger sin bild av ungdomens beteende och dess umgänge eftersom den kan skilja sig från den bild som socialtjänsten, skolan eller föräldrarna har. Om ungdomen misstänks för ny brottslighet, umgås med personer som denne inte ska umgås med enligt

åtgärdsplanen eller om det uppstår oro kring ungdomen ska polisen rapportera detta till den sociala insatsgruppen (Rikspolisstyrelsen 2014, s. 7). Det är viktigt att den ungdom som är med i en social insatsgrupp känner förtroende för polisen och är medveten om att polisen både har i uppgift att förebygga brott och därför vill hjälpa den unge, men även att polisen är skyldig att rapportera och utreda misstankar om brott och därmed ska rapportera om ungdomen i fråga begår brott (Rikspolisstyrelsen 2014, s. 8). Lagstiftningen medger inga undantag, och deltagande i en social insatsgrupp innebär således inte någon sorts straffrihet för den unge. Även om det är socialtjänstens uppgift att avgöra vilka ungdomar som ska erbjudas sociala insatsgrupper kan polisen föreslå lämpliga personer. Polisen kan då titta på ungdomens debutålder för kriminalitet och om ungdomen har begått strategiska brott som indikerar en fortsatt brottskarriär (Rikspolisstyrelsen 2014, ss. 7-8).

5.4 Samverkan mellan socialtjänsten och polisen

För att samverkan inom sociala insatsgrupper ska fungera är samsyn och gemensamma utgångspunkter i arbetet viktigt. Det är viktigt att aktörerna i samverkansgruppen tillsammans skapar en förståelse för varandras uppdrag och begränsningar för att tydliggöra vad som förväntas av var och en (Socialstyrelsen 2016, s. 11). En förutsättning för en fungerande samverkan är att socialtjänsten och polisen enas kring en gemensam uppfattning om vilka lokala problem som finns, och att den gemensamma lägesbilden ligger till grund för hur samverkan ska ske samt vilka åtaganden varje aktör ska göra i arbetet (SOU 2010:15, s. 94). Det är av stor vikt att socialtjänsten och polisen är överens om vilka rutiner som ska gälla för arbetet, exempelvis när det handlar om vilka ungdomar som ska erbjudas social insatsgrupp och hur dessa ungdomar ska upptäckas, hur sekretessfrågorna ska hanteras, hur samtycke till informationsutbyte ska inhämtas och hur uppföljning av insatserna ska ske (Socialstyrelsen 2016, s. 12).

5.5 Målgrupp

De sociala insatsgrupperna har varierande målgrupper för sina verksamheter. En del kommuner fokuserar på redan tungt brottsbelastade ungdomar medan andra fokuserar på ungdomar som ännu inte har begått några brott (Socialstyrelsen 2016, s. 13). Målgruppen för verksamheten inrymmer därmed både de som riskerar att hamna i kriminalitet och de som vill hoppa av kriminalitet. Eftersom sociala insatsgrupper är en relativt ny arbetsmetod finns ännu ingen utvärdering som visar vilken målgrupp som modellen lämpar sig bäst för, men enligt

forskning om brottsförebyggande arbete har den typ av riktat stöd som sociala insatsgrupper innebär störst effekt på ungdomar som redan har brottsdebuterat och som riskerar att återfalla i brottslighet (Socialstyrelsen 2008 se Socialstyrelsen 2016, s. 13). I pilotprojektet med sociala insatsgrupper skulle verksamheten enligt regeringsuppdraget inrikta sig på ungdomar i åldern 15-25 år, men under projektiden visade det sig att pilotområdena även valde att inkludera yngre och äldre personer (Rikspolisstyrelsen 2012, s. 9). I pilotområdena diskuterades det vilka individer som skulle ingå i en social insatsgrupp och hur allvarlig kriminalitet en ungdom skulle ha för att ingå, och det rådde en otydlighet kring urvalet. I betänkandet som låg till grund för regeringsuppdraget föreslogs det att ungdomar med minst fem brottsanmälningar skulle bli målgruppen för samverkan, men Rikspolisstyrelsen ansåg att antalet brottsmisstankar inte borde ligga till grund för urvalet utan snarare vilken typ av brott en ungdom begått samt ungdomens ålder vid brottsdebut (Rikspolisstyrelsen 2012, s. 22). Rikspolisstyrelsens redovisning av regeringsuppdraget visar att socialtjänsten är i behov av tydligare riktlinjer för hur urvalet ska göras samt när sociala insatsgrupper är lämpliga att använda (Rikspolisstyrelsen 2012, s. 35).

6. Resultatredovisning

I detta kapitel redovisas det empiriska materialet i form av intervjuer med socialarbetare och poliser. Resultatet är sammanställt i ett antal huvudteman som har identifierats i intervjuerna. Jag har valt att benämna informanterna efter deras yrkesroller samt en individuell siffra för att skilja dem åt. Således går de under namnen Socialarbetare 1, Socialarbetare 2, Socialarbetare 3, Polis 1 och Polis 2.

6.1 Samverkan

Flera informanter beskriver att sociala insatsgrupper kan se väldigt olika ut och att samverkansarbetet skiljer sig beroende på hur polis och socialtjänst lokalt prioriterar sitt arbete. Socialarbetare 1 menar att en gemensam grund för sociala insatsgrupper likväl är att man arbetar närmre i alla delar än vad man gör i normala fall, och att arbetet bygger på kommunikation snarare än bara information. Tack vare att samtycke ges till att bryta sekretessen mellan berörda myndigheter skapas möjlighet att kommunicera och föra en dialog på ett annat sätt i vanliga fall, vilken bland annat underlättar aktörernas samarbete samt minskar risken för missförstånd. Socialarbetare 2 menar att samverkan i sig inte är något nytt utan är något som myndigheterna ska göra, men att de inte har samverkat på detta sätt kring kriminalitet tidigare. Polis 2 uttrycker att det är svårt att svara på frågor om sociala insatsgrupper eftersom det är så speciellt, och att arbetet och insatserna skiljer sig mycket mellan olika fall och från ungdom till ungdom.

Samtliga informanter anser att samverkan är något positivt och att sociala insatsgrupper är en bra samverkansform mellan socialtjänst och polis. Polis 2 menar att samverkan blir bättre med hjälp av en social insatsgrupp eftersom det gör det lättare för socialtjänst och polis att prata med varandra. Hen säger:

Ja men det blir väldigt öppet liksom, alltså har en ungdom till exempel börjat med narkotika igen, då får vi ju veta det väldigt snabbt, och då kan vi agera [...] Så det kan gå ganska fort och det gör det ju enklare. För hade det varit en ungdom som inte var i SIG så kan vi inte göra så ju. Så på så vis blir ju samverkan, det går ju mycket snabbare och då får ju ungdomen också hjälp mycket snabbare.

Polis 2 säger vidare att hen tror mycket på samverkan och det är något som alltid kan ge större effekt. På frågan varför svarar hen ”ja för att om man kan jobba från olika håll, samtidigt, så kommer man ju kanske fram till också vad som funkar bäst”.

Flera av informanterna nämner att sociala insatsgrupper medför praktiska fördelar som att det blir färre möten, vilket de menar är positivt både för ungdomen och myndigheterna. Socialarbetare 3 beskriver detta:

Då tror jag just att det är så många personer samlas vid ett och samma tillfälle, och det är ju inte så himla vanligt att man gör, utan oftast har man spridda, ett polisförhör, ett elevvårdsmöte på skolan där man går igenom massa saker, så har man ett möte här. Så sitter alla och jobbar på sina kamrar liksom och ingen vet vad den andra gör [...] Men nu träffas ju alla på samma möte, så det tror jag är en vinst.

Socialarbetare 1 menar att en ytterligare positiv aspekt av att ha gemensamma möten är att det blir lättare för ungdomen att prata med olika myndigheter och aktörer ”därför att alla känner till hela bilden helt enkelt”. Hen tror att samverkan inom sociala insatsgrupper gynnar arbetet eftersom den ökade kommunikationen mellan myndigheter och med familj ”ökar den interna kontrollen” kring en ungdom.

Några av informanterna beskriver att det är viktigt att socialtjänst och polis har förståelse för varandra för att samverkan ska fungera bra inom sociala insatsgrupper.

Socialarbetare 2 uttrycker:

För så länge det finns en okunskap i vad den andra gör så skapar det också irritation och ”varför gör inte ni någonting?” och ”varför ska bara vi göra?”. Men jag tycker att SIG i det stora hela liksom skapar en mer, en förståelse för varandra.

Vidare menar Socialarbetare 2 att när socialtjänst och polis ger varandra information och kunskap blir samverkansarbetet mycket bättre. Polis 2 beskriver att socialtjänst och polis är två olika yrkesgrupper med olika uppgifter men att man ändå måste ha förståelse för varandra:

Det är klart vi kan ha meningsskiljaktigheter för att vi, alltså polis och socialtjänst, det är ju väldigt två olika saker liksom. Men samtidigt så tror jag att man får mer förståelse för varandra när man träffas, alltså jag kan förstå liksom att de måste ju jobba mycket utefter motivation från ungdomen och lyssna mycket på ungdomen, medan vi känner liksom ”är det inte dags att låsa in dem?”.

Även Polis 1 anser att förståelse för varandras uppgifter är en framgångsfaktor i samverkansarbetet:

Det är viktigt att skapa relationer och ha en samsyn i det som går, som arbetsmetoder för att nå målet. Man kanske inte kan få en samsyn i allt men man kan ha en ömsesidig förståelse och

respekt. Om vi inte har en relation eller samsyn då blir det spretigt och det tror inte jag ungdomen behöver.

Ett återkommande tema i intervjuerna är relationer, där informanterna betonar vikten av att aktörerna i de sociala insatsgrupperna har förtroende för varandra. Polis 1 menar att för att en social insatsgrupp ska lyckas måste socialtjänst och polis skapa en relation och ”jobba tigt”. Enligt Socialarbetare 1 är respekt och tillit mellan personerna i en social insatsgrupp en ”absolut förutsättning”. När jag frågar hur hen upplever att samverkan mellan socialtjänst och polis fungerar inom sociala insatsgrupper tar hen bland annat upp polisens omorganisation:

I de delar där, tror jag, omorganisationen har gjort att poliser inte finns närvarande lokalt fungerar den inte så bra helt enkelt. Inte av ovilja eller att man inte är motiverad eller så, utan för att man inte har lika mycket vardaglig eller veckovis kontakt med återkommande samma personer, och då blir det en mer bristfällig samverkan för att arbetsformen bygger ju på tillit naturligtvis och förtroende. Om man inte har samma personer som arbetar med det tar det längre tid helt enkelt.

Socialarbetare 3 upplever att socialtjänst och polis tidigare hade ett ”superbra samarbete” och ett ”gemensamt arbetssätt” där de såg lika på arbetet med ungdomarna, men att samverkan försämrats avsevärt efter omorganisationen. Hens analys är att polisen har haft det tufft och inte har kunnat prioritera jobbet med sociala insatsgrupper vilket har ”spillt över på samverkan”. Socialarbetare 2 menar att omorganisationen har inneburit att polisen prioriterar larm snarare än brottsförebyggande arbete ”så att vi tappar ju jättemycket liksom områden för att det finns ju ingen närvaro från polisen där”. Enligt Socialarbetare 1 fungerar samverkan bra i områden bra där det finns en hög tillgänglighet och man ses mer återkommande, och där man dessutom inte har haft ”avbrott i prioritering ifrån någon organisations sida eller i vilka som har arbetat med det helt enkelt”.

Flera av informanterna upplever att ett hinder i samverkansarbetet med sociala insatsgrupper kan vara att socialtjänst och polis tänker och jobbar olika. Socialarbetare 1 beskriver ”sen så kan det ju finnas hinder också i kultur, i förhållandet mellan socialarbetare och poliser, om man ser på buset eller om man ser på de stackars ungdomarna”.

Socialarbetare 3 berättar att socialtjänsten arbetar utifrån socialtjänstlagen vilken är en vårdande lagstiftning och säger:

Vi ska ju försöka hjälpa de här ungdomarna och polisen ska ju liksom försöka förhindra brott och liksom låsa in eller vad man ska säga, få bort, och skydda medborgarna. Så att vi har ju verkligen två olika uppgifter faktiskt. Sen är det väl jättebra om man kan försöka mötas

halvvägs där någonstans, att polisen förstår vårt arbete och vi förstår deras arbete, och försöka jämka där någonstans. Men det är ju inte alltid så lätt, i synnerhet inte i stridens hetta när det kanske precis har hänt något.

När jag frågar om det händer att socialtjänst och polis krockar i arbetet med sociala insatsgrupper svarar hen:

Ja det kan vara det när polisen tycker att vi håller på för mycket och försöker vårda ungdomarna och försöker få dem att förbättra sig, att vi kanske ger dem för många chanser eller att de tycker att vi är för slapphänta, att vi liksom lägger huvudet på sned och säger ”ja vi förstår, vad jobbigt”, medan polisen kanske möter dem här ute när de betar sig som Gud vet vad, skriker och härjar och slåss och har sig.

Vidare menar hen att socialtjänst och polis kan ha delade åsikter om vilka ungdomar som bör erbjudas social insatsgrupp. Hen upplever att polisen tycker att socialtjänsten ”väljer fel ungdomar” och polisen mer vill fokusera på ”ungdomar som är på glid och inte ungdomar som är inne i ett kriminellt leverne”. Hen fortsätter:

De kan nog tycka att vissa av de här ungdomarna är lite förlorade så att säga, och då ska de då sitta med i möten och försöka motivera dem här när de vill vara kriminella och inte tänker sluta med det förrän om tio år kanske [...] Vi kan liksom inte välja såhär att ”nej du är skitjobbig, du skiter ju i vad vi säger, du vill bara vara kriminell så att vi säger okej tack och hej, gör vad du vill”. Det går inte, vi måste fortsätta jobba med de här ungdomarna ändå för det är vårt ansvar liksom.

6.2 Direktiv

Samtliga informanter ställer sig antingen tveksamma till om det finns några direktiv för hur arbetet i sociala insatsgrupper ska gå till eller menar att socialtjänst och polis inte arbetar utifrån några specifika riktlinjer inom sociala insatsgrupper. Polis 1 säger:

Nej jag kan inte under årens lopp säga att det funnits väldigt strukturerat om vad just polisen vid sociala insatsgrupper skall göra eller förväntas göra, utan jag har mer fått uppfattningen om att kloka människor sätter sig tillsammans och försöker göra något bra av det här.

Socialarbetare 1 berättar att man jobbar utifrån den lagstiftning som i övrigt gäller för socialtjänstens arbete med barn, men att det inte finns några specifika riktlinjer för sociala insatsgrupper som säger hur man ska arbeta. Socialarbetare 2 menar att det nog finns direktiv i grund och botten utifrån regeringsuppdraget men att det har landat i att ”varje stadsdel eller

kommun skapar, liksom utför sociala insatsgrupper utifrån hur man är organiserad, för alla är inte organiserade på samma sätt”.

Informanterna menar att även om direktiv saknas finns det gemensamma bestämmelser för sociala insatsgrupper, som exempelvis att det är en samverkansplattform där socialtjänst och polis måste medverka. Dessutom berättar de att man måste jobba utifrån ett samtycke där tillåtelse ges till att bryta sekretessen. Om ungdomen är under 15 år räcker det att föräldrarna skriver på samtycket, men från 15 års ålder måste ungdomen själv ge samtycke vilket förutsätter att ungdomen i fråga vill ha en social insatsgrupp.

Flera av informanterna tycker inte att tydligare direktiv för arbetet behövs eller upplever att det är något som de saknar. Enligt Socialarbetare 3 är det bra att ”man kan göra lite som situationen är”. Hen menar att det är bra med flexibilitet och att man kan anpassa arbetet och insatserna efter ungdomen och dess situation istället för att följa en strikt mall. Polis 2 tycker det är bra att man individanpassar insatserna eftersom alla ungdomar är olika med varierande behov och problem. Socialarbetare 1 anser att det till viss del saknas övergripande riktlinjer för hur arbetet med sociala insatsgrupper ska se ut och att det skulle behöva tydliggöras vilka ungdomar som är lämpliga för social insatsgrupp. Hen säger:

Men i övrigt tror jag också det skulle tjäna på en annan typ av målgruppsbeskrivning. Det finns vissa sådana, så kanske inte riktlinjer och inte en metod, men kanske något slags ramverk för minsta gemensamma nämnare skulle behövas för det finns inte idag, inte alls [...] Enkelt uttryckt så kanske man skulle omformulera det till att sociala insatsgrupper ska arbeta med personer med medel eller hög risk för återfall i brott.

6.3 Sociala insatsgrupper som brottsförebyggande metod

Informanterna upplever att sociala insatsgrupper i stort sett alltid medför någon vinst för de ungdomar som deltar och att det utifrån ett brottsförebyggande perspektiv går att se positiva effekter av arbetssättet. Informanterna menar att det inte kan förväntas att en social insatsgrupp resulterar i en ungdom upphör med sitt kriminella beteende, men att det ofta är verkningsfullt på något sätt. Socialarbetare 1 berättar att hen vet flera fall där de ungdomar som ingått i social insatsgrupp påverkats till att inte begå brott. Vidare säger hen:

Så jag tror att det absolut har en påverkan, men det har inte en påverkan tror jag som säger att vi kan räkna med att det kommer leda till att 100 procent av de som skrivs in i en social insatsgrupp inte kommer återfalla i brott eller ens att de kommer förhindras att bli livsstilskriminella, men jag är övertygad om att det är ett mer verkningsfullt sätt att arbeta än att låsa in dem.

Hen menar vidare att man bör ta tillvara på de alternativ som finns på ungdomens hemmaplan istället för begränsa till några få alternativ på en institution och säger ”om vi istället kan uppnå en ganska hög grad av kontroll med hjälp av föräldrar där de kommer att bo eller bor [...] Då tror jag att sannolikheten för att vi ska lyckas är högre helt enkelt”. Polis 2 beskriver:

Men alltså jag tror ändå att alla som är med i SIG kan se att det hjälper på något vis, för att, alltså jag får i alla fall en känsla av att ungdomarna försöker liksom sköta sig för att de känner nog liksom [...] De har skolan och de har en kontaktperson och så familjen och så polisen, det är ju så många som liksom är kring dem hela tiden, som vill att det ska gå väl, och många som hjälper dem. Och vi kan ju se liksom att från att ha varit väldigt kriminell så går de ned och kanske, jag säger inte att de slutar för det liksom, det är ju en väg från kriminaliteten också, men att det blir mindre och mindre, mindre allvarliga brott.

Socialarbetare 2 menar att sociala insatsgrupper i sig inte är någon behandling utan en samverkansform. Hen tycker att socialtjänst och polis borde kunna samverka kring en kriminell ungdom utan ett koncept som sociala insatsgrupper, men säger ”jag tänker att behöver vi ha sociala insatsgrupper för det, ja men då ska vi ha det”. Vidare uttrycker hen:

Man får ändå en kraft tänker jag att man är fler som jobbar tillsammans och ungdomen också ser att det är många vuxna personer som sluter upp och vill hjälpa till. Så då tycker jag faktiskt att det är någonting som är bra. Jag tycker att man ska fortsätta för det finns inte så många behandlingar för ungdomar och kriminalitet i sig. Det är ju liksom det här ständiga vad finns det för behandling för ungdomar...?

Socialarbetare 3 förklarar att de flesta ungdomar som hen arbetar med är i åldern när de är som mest aktiva i sin kriminella bana och inte ser någon vinst med att sluta eftersom de anser sig ha pengar, status och kontroll över sina liv. Hen säger:

Alltså jag tänker såhär, jag tror inte, jag ser inte SIG som en metod för att få dem att sluta begå brott. Det är ju toppen om det är så att de helt och hållet lägger av med det, men jag tror inte det är rimligt att tänka så [...] Jag tänker inte att de ska sluta begå brott, jag tänker att vi har gjort en vinst om det är så att de kanske begår färre brott. Då tänker jag att då har man ändå nått någonstans. Och många tycker jag ändå gör det.

Socialarbetare 3 säger att återfall i brott är svårt att förhindra men att en social insatsgrupp kan medföra andra positiva saker för en ungdom som bättre närvaro i skolan, bättre kontakt med föräldrarna eller byte av umgänge. En vinst kan enligt hen vara att ungdomen begår färre brott eller andra typer av brott, till exempel mindre våldsamma eller grova brott.

Socialarbetare 3 berättar att brotten ofta går ner lite i början när en social insatsgrupp bildas kring en ungdom, vilket hen tror beror på att en social insatsgrupp fungerar som en slags kontroll. Hen menar att ungdomarna vet att de har ögon och öron på sig och att det rapporteras till den sociala insatsgruppen hur det har gått och vad som har hänt. Hen säger ”det är ju ändå en kontrollfunktion en social insatsgrupp, för det är så många personer som ska ha koll på dig för att man tänker att det ska hjälpa dig att inte hamna i sådana situationer”.

Hur man bedömer vilka ungdomar som är lämpliga för social insatsgrupp ser olika ut. Socialarbetare 2 berättar att man ibland väljer ungdomar som redan har avancerat i kriminalitet och i andra fall individer som ”inte riktigt har kommit dit än”. Hen menar att antalet brott eller brottens allvarlighetsgrad kan påverka om en ungdom blir aktuell för social insatsgrupp, men att man främst tittar på risk- och skyddsfaktorer:

För vi tänker ju att är det bara någon som har begått snatterier så är inte det självklart att vi tar den personen eller om en person är misstänkt för grovt rån är det inte säkert att vi tar den personen för det kanske är den enda saken som den personen har gjort. Det är inte säkert att vi väljer den ändå för allting annat kanske funkar. Jag tänker kanske skola funkar, man har engagerade föräldrar, det finns ingen liksom drogmisstanke. Ja men det finns tillräckligt med skyddsfaktorer, då är det inte säkert att vi tar den i alla fall.

Informanterna upplever att sociala insatsgrupper upplevs olika av de ungdomar som deltar. Enligt Socialarbetare 1 tycker ungdomarna att ”vissa delar är bullshit och en del delar är helt fantastiska”. Hen upplever att ungdomarna tycker en positiv del är att man pratar tillsammans med utgångspunkt i vad ungdomarna tycker är prioriterat och sätter upp mål. Socialarbetare 2 menar att det är viktigt att ungdomen känner att de mål som sätts upp är möjliga att uppnå och ”det är jag som vill göra det här, det är inte vad alla andra vuxna säger att jag ska göra för någonting”. Hen menar vidare att det är viktigt att aktörerna i insatsgruppen finns där för ungdomen och stöttar. Socialarbetare 3 beskriver att en utmaning i arbetet med sociala insatsgrupper är att motivera ungdomen till att delta. Hen menar att många av de ungdomar som har kommit en bit i sin kriminalitet är svåra att rekrytera på grund av att de är omotiverade till att sluta och inte vill ha med polisen att göra. Vidare tror Socialarbetare 3 att det är viktig del av en social insatsgrupp är att ungdomen får ansikten på de aktörer som deltar och känner att hen får en personlig relation till personen bakom uniformen. Hen säger:

Jag tror att det handlar mycket om relationer, och får man en bra kontakt och man får ett förtroende och en bra relation till en ungdom, då tror jag det är det som är mycket värt. Att

man kan anförtro sig till någon, att man vågar säga, eller liksom prata. Det tror jag är det absolut viktigaste faktiskt.

Polis 2 tror att ungdomarna upplever deltagandet i sociala insatsgrupper som ganska jobbigt, främst eftersom det är så många vuxna som deltar i mötena:

Så det är tunga möten, det är nog ingen ungdom som tycker det är kul att sitta med sex-tio vuxna liksom i en grupp, och ska den lyssna på vad alla vuxna har att säga liksom i de områdena. Men jag ska säga att de kommer. Alltså vi har inte haft så mycket problem att de inte dykt upp. Samtidigt så ska man ju också veta att den här ungdomen har ju oftast en relation med alla de personerna, mer eller mindre liksom.

Hen berättar att det ofta finns en vilja hos ungdomarna att sluta begå brott, men att andra faktorer som dåligt självförtroende och dåligt eller fel stöd från föräldrar påverkar. Precis som Socialarbetare 3 upplever Polis 2 att en av de stora utmaningarna i arbetet med sociala insatsgrupper är att motivera ungdomar till att delta:

Jag tycker det är liksom är snarare problemet, för att, alltså jag hade velat få med mycket mer ungdomar i det för jag tror ändå på det och tror att det är bra, men många vill inte. Dels så tror jag att problemet är, men det är min personliga som polis, att man har för höga krav, och sen så tror jag också att man måste hitta ett annat sätt att motivera dem.

6.4 Svårt att utvärdera

Flera informanter menar att det är svårt att veta om sociala insatsgrupper fungerar som metod för att bryta kriminalitet. Detta eftersom det är svårt att utvärdera och mäta om en social insatsgrupp har lyckats eller inte. Polis 1 säger:

Jag tror vi är dåliga på utvärdering [...] Hur utvärderar vi om en social insatsgrupp har varit lyckad? Med att säga att "det här verkar vara en lycklig ungdom nu" eller "nu har vi inte haft något brott de senaste sex månaderna, bra då lyckades vi"?

Enligt Polis 2 är det svårt att se konkreta bevis på att en social insatsgrupp fungerar och menar att det inte går att mäta:

Det är ett problem, alltså man vill gärna mäta, man vill ha bevis liksom, men det är ju såhär att vi kan liksom inte, vad hade hänt om den ungdomen inte hade haft en social insatsgrupp? Det får vi aldrig veta. Vi vet bara hur det går i den sociala insatsgruppen. Så att man kommer aldrig liksom egentligen riktigt kunna mäta detta på bästa sätt.

Socialarbetare 1 menar att det inte går att veta om sociala insatsgrupper är bättre än tidigare insatser som använts mot ungdomskriminalitet. Hen säger:

Ja om man ska jämföra med att låsa in så är det ingenting [...] som talar för att det är sämre än vad det är att låsa in, utan åtminstone är det lika bra. Med då i sådana fall den positiva bieffekten att det kostar mindre. Sen tror jag personligen att det också leder till bättre resultat men det vet vi ju inte i dagsläget.

Polis 2 påpekar att man visserligen skulle kunna prata med de ungdomar som har deltagit i en social insatsgrupp för att försöka ta reda på om sociala insatsgrupper är en fungerande metod, men hen är skeptisk till det:

Visst, man kan intervjua ungdomen, men det känns som att det är ett väldigt långt arbete om man ska få något liksom resultat på hur det går, för då kanske man måste intervjua den ungdomen när den är äldre också, och följa den i några år också tänker jag, för att liksom, oftast är det ganska omogna ungdomar, de kan liksom inte svara på den frågan under tiden de är i det, skulle jag säga. Alltså de kan säga vad de tycker, men jag tror att när man kanske blir äldre så kan man kanske se vinsten av det.

Vidare menar Polis 2 att det kan vara svårt att utvärdera och få en komplex bild av sociala insatsgrupper just eftersom det är så individuellt ”det är väl därför det kanske också är så svårt att kanske utvärdera och liksom, veta om det hjälper, för att det är så olika från ungdom till ungdom”.

7. Analys

I detta kapitel möts empiri och teori. Studiens resultat kommer att analyseras utifrån uppsatsens teoretiska perspektiv och begrepp med utgångspunkt i syfte och frågeställningar. En dialog kommer även att upprättas med tidigare forskning och övriga kunskapskällor som har presenterats.

Ungdomskriminalitet kan förklaras som ett resultat av bristande kontroll från samhället där en låg grad av social kontroll gör att en individ inte är kontrollerad utan är fri att avvika. Social kontrollteori beskriver att avvikande beteende orsakas av de norm- och rollkonflikter som uppstår när en individ möter normer och förväntningar som är svåra att förena (Parsons 1950, Sohlberg 2000, m.fl. se Larsson & Backman 2011, s. 31). Björks (2006 se Larsson & Backman 2011, s. 31) exempel med unga förortskillar kan kopplas till det empiriska materialet där en informant beskriver hur vissa ungdomar inte ser någon vinst med att bryta sin kriminella bana eftersom de har pengar och status. Ungdomarnas möjligheter att uppnå detta på legal väg är små och de har därför inte motivationen till att sluta. Laub och Sampson (Engdahl 2011, s. 128) menar att socialt stöd bara få lyckade effekter om den kriminella individen är villig och kapabel att ta emot stödet, vilket blir applicerbart på sociala insatsgrupper. Flera informanter beskriver att eftersom samverkansformen förutsätter samtycke från ungdomen är det endast möjligt att bilda en social insatsgrupp kring en ungdom som har viljan och motivationen att lämna kriminalitet. Utifrån social kontrollteori kan det anses vara befogat att sociala insatsgrupper är frivilligt och inte en tvångsåtgärd, eftersom det stöd som samverkansformen utgör bara blir verkningsfullt om individen i fråga är mottaglig för stödet och är motiverad till att sluta begå brott.

Sociala insatsgrupper som brottsförebyggande metod kan förklaras utifrån social kontrollteori eftersom en social insatsgrupp skapar en form av social kontroll över den ungdom som deltar. Social kontroll kan definieras som ”förebyggande arbete och motåtgärder mot avvikelse” (Parsons 1951 se Larsson & Backman 2011, s. 32), vilket kan kopplas till sociala insatsgrupper eftersom de handlar om brottsförebyggande arbete och riktade insatser mot en avvikande individ. Några informanter nämner att sociala insatsgrupper har en kontrollfunktion och ökar kontrollen kring en kriminell ungdom. Detta eftersom många personer tillsammans har koll på ungdomen med förhoppningen om att det ska hjälpa ungdomen att inte hamna i situationer där hen kan begå brott. En informant menar att en ungdom vet att den sociala insatsgruppen ständigt hålls uppdaterad, och på så sätt utgör den sociala insatsgruppen en social kontroll vilken hindrar ungdomens möjligheter att avvika och

hämmar utvecklandet av ett normbrytande beteende. En informant säger ”jag får i alla fall en känsla av att ungdomarna försöker liksom sköta sig” vilket beror på att de har personer omkring sig från den sociala insatsgruppen som stöttar och samtidigt har förväntningar på ungdomen. Detta innebär att en insatsgrupp inte bara utgör kontroll, utan även stöd. Den sociala kontrollens mest grundläggande mekanism består av stöd (Parsons 1951 se Larsson & Backman 2011, s. 32) och detta är en viktig aspekt i effektivt åtgärdsarbete mot brott. Informanterna beskriver att socialtjänsten arbetar utifrån en vårdande grund medan polisens logik är mer straffrättslig. En socialarbetare uttrycker ”vi ska ju försöka hjälpa de här ungdomarna och polisen ska ju liksom försöka förhindra brott och liksom låsa in eller vad man ska säga”. En parallell kan här dras till social kontrollteori med en tanke om att polisens uppgift inom sociala insatsgrupper främst handlar om kontroll, medan socialtjänstens roll handlar mer om stöd. Tillsammans innebär deltagandet i en social insatsgrupp att en ungdom får både stöd och hjälp samtidigt som hen är kontrollerad.

Laub och Sampson (2003 se Engdahl 2011, s. 127) understryker betydelsen av tilltro och sociala relationer, och menar att stöd och uppmärksamhet som ges till en individ kan skapa en känsla av förtroende vilket kan motivera till förändring och leda till minskad brottslighet. Intervjupersonerna lyfter just relationer och förtroende som en viktig del av arbetet inom sociala insatsgrupper och menar att detta är mycket värt. De betonar vikten av att en ungdom känner sig stöttad, vågar anförtro sig och får en personlig relation till personerna inom den sociala insatsgruppen, vilket kan bekräftas med Engdahls (2011, s. 129) argument om att sociala relationer där förtroenden etableras ofta är viktigare än själva innehållet i en åtgärd.

När det gäller brottsförebyggande åtgärder menar forskning att tidiga insatser som sätts in innan en ungdom hunnit långt i sin kriminella utveckling är mest lovande (Loeber m.fl 2003, Farrington m.fl. 2006, m.fl. se Brå 2009, s. 27). I intervjuerna framgår det att många av de ungdomar som föreslås till sociala insatsgrupper har kommit långt i sin kriminalitet och är svåra att rekrytera. För dessa ungdomar är det viktigt att ha realistiska förväntningar på den minskning i återfall som sociala insatsgrupper kan åstadkomma (Loeber m.fl 2003, Farrington m.fl. 2006, m.fl. se Brå 2009, s. 27). Även Engdahl (2011, s. 102) menar inom ramen för social kontroll att effektivt åtgärdsarbete mot brott kännetecknas av rimliga förväntningar och krav på personen som ska leva upp till reglerna. I intervjuerna framgår det att målen som sätts upp för en ungdom måste vara möjliga att uppnå och ungdomen behöver känna att hen har rimliga krav på sig. Informanterna menar att det inte kan förväntas att alla ungdomar som deltar i sociala insatsgrupper ska upphöra med sitt kriminella

beteende utan att det är en vinst om de exempelvis begår färre brott eller får bättre närvaro i skolan. Detta visar att aktörerna har realistiska förväntningar på ungdomarna, vilket utifrån social kontrollteori talar för positiva resultat. Forskning visar att insatser med en terapeutisk grundidé som syftar till att ändra unga lagöverträdarens tankesätt har bättre effekt än åtgärder som handlar om avskräckning och intensivövervakning (Loeber m.fl 2003, Farrington m.fl. 2006, m.fl. se Brå 2009, s. 27). Informanterna beskriver att arbetet inom sociala insatsgrupper bygger på tillit, förtroende och kommunikation och att berörda aktörer arbetar närmre varandra tillsammans med ungdomen. Det är flera vuxna som sluter upp bakom ungdomen och insatserna anpassas utifrån den unges individuella behov. På så sätt har sociala insatsgrupper en grundidé som är terapeutisk snarare än repressiv. En informant är övertygad om att sociala insatsgrupper är ett mer verkningsfullt arbetssätt än att låsa in ungdomar på institution och menar att det inte finns något som talar för att sociala insatsgrupper skulle vara sämre än inlåsning. Denna tanke kan bekräftas med forskning som menar att socialt stöd bör ligga i framkant för effektiva insatser, medan repressiva åtgärder som innebär hot, tvång och bestraffning bör undvikas eftersom de ofta resulterar i framtida brottsdeltagande (Lipsey & Cullen 2007, MacKenzie 2006, m.fl. se Engdahl 2011, s. 130).

Enligt social kontrollteori bör åtgärdsarbete utformas enligt en multisystemmodell som påverkar hela den sociala situation inom vilken en ungdom befinner sig. Fokus bör inte enbart läggas på den kriminelle ungdomen utan även på de sociala system som ungdomen är inbegripen i, exempelvis familjen, umgängeskretsen och skolan (Cullen & Gendreau 2000, Zahn m.fl. 2009 se Engdahl 2011, ss. 135-136). Detta är precis vad sociala insatsgrupper gör. En social insatsgrupp fokuserar inte enbart på den deltagande ungdomen, utan involverar även exempelvis föräldrar och skola i syfte att ändra på faktorer som ökar risken för brottsligt beteende. Det kan handla om att försöka ändra på hur föräldrar övervakar och förhåller sig till ungdomen, att styra ungdomen till prosociala vänner och aktiviteter, och att göra skolan medveten om ungdomens situation. En informant upplever att det ofta finns en vilja från ungdomar att sluta begå brott, men att dåligt eller fel stöd från föräldrar har en negativ påverkan på den unge. Som tidigare nämnts är vilja från ungdomen en grundläggande förutsättning för att det stöd som en social insatsgrupp ger ska bli effektivt, men om inte stöd finns hemifrån försämras ungdomens förutsättningar. En informant menar att man inom sociala insatsgrupper försöker uppnå en högre grad av kontroll med hjälp av föräldrarna och en annan informant anser att en vinst har gjorts om ungdomen i den sociala insatsgruppen får en bättre relation till sina föräldrar eller byter umgänge. Således handlar arbetet inom sociala insatsgrupper om att involvera viktiga aktörer i ungdomens liv i syfte att skapa förutsättningar

för att de ska påverka ungdomen i positiv riktning. Denna typ av åtgärdsarbete bekräftas av forskning som menar att insatser som engagerar familj och minskar familjerisikfaktorer är effektivt, och att insatser som tar hänsyn till flera riskfaktorer i olika sociala omgivningar är mer effektiva än insatser som bara innehåller en komponent (Söderholm Carpelan m.fl. 2008, Guerra m.fl. 2008 se Brå 2009, ss. 28-29).

I regeringens betänkande (SOU 2010:15) där sociala insatsgrupper presenterades beskrivs det att grundförutsättningar för att lyckas i arbetet mot ungdomsbrottslighet är tidiga, tydliga och samordnade insatser. En förutsättning för att insatserna ska bli framgångsrika är att samverkan mellan medverkande aktörer fungerar vilket bland annat kräver att socialtjänsten och polisen enas kring en gemensam uppfattning om vilka lokala problem som finns (SOU 2010:15, ss. 57, 94). Några av informanterna poängterar att socialtjänsten och polisen tillhör olika yrkesgrupper och menar att deras olika sätt att tänka och jobba tydliggörs i arbetet med sociala insatsgrupper, och ibland utgör hinder. En informant beskriver detta genom att jämföra polisen och socialtjänstens olika sätt att se på ungdomskriminalitet ”om man ser på buset eller om man ser på de stackars ungdomarna”. Danermark (2000, s. 12) menar att en av de faktorer som påverkar samverkan är kunskaps- och förklaringsmässiga faktorer, vilket innebär att personer från olika yrkeskategorier ofta har olika sätt att se på ett problem samt delade åsikter om hur problemet ska angripas. En socialarbetare menar att polisen ibland tycker att socialtjänsten är för slapphänta och ger ungdomarna för många chanser, och en polis säger att hen förstår att socialtjänsten måste lyssna på ungdomarna och jobba utifrån deras motivation men tänker ”är det inte dags att låsa in dem?”. Den förstnämnda informanten menar att socialtjänsten har ett vårdande perspektiv och ska försöka hjälpa ungdomarna, medan polisen handlar utifrån en straffrättslig logik med fokus på förhindra brottsligt beteende. På så sätt kan aktörerna krocka i samverkansarbetet eftersom de har olika synsätt och delade uppfattningar om vad som borde göras. Flera informanter upplever att socialtjänst och polis kan ha meningsskiljaktigheter men att sociala insatsgrupper skapar en större förståelse för varandras yrkesroller och att samverkan påverkas positivt av det. Dessutom menar flera informanter på att en ömsesidig respekt för varandra är en absolut förutsättning i arbetet med sociala insatsgrupper. Danermark (2000, ss. 47-48) bekräftar detta med förklaringen att för att samverkan ska bli lyckad krävs det att de samverkande parterna visar respekt och förstår varandras synsätt.

Intervjuerna visar på att det råder en otydlighet kring urvalet av ungdomar till sociala insatsgrupper och saknas en tydlig målgruppsbeskrivning, vilket kan utgöra ett hinder i samverkansarbetet. Detta kan förstås utifrån Danermarks (2000, s. 49) förklaring om att

problem och hinder som uppstår i samverkan ofta bottnar i att ledningen inte har skapat tillräckliga förutsättningar för de samverkande, som i detta fall när tydliga direktiv ovanifrån om målgrupp och urval saknas. En informant menar att socialtjänst och polis kan ha delade åsikter om vilka ungdomar som bör erbjudas social insatsgrupp, där hen upplever att polisen vill fokusera på de ungdomar som är på glid snarare än de som är inne i ett kriminellt leverne. Informanten menar socialtjänsten har ett ansvar att jobba med dessa kriminella ungdomar och försöka hjälpa dem vilket de inte kan frånsä. Socialtjänsten arbetar utifrån socialtjänstlagen vilken är en vårdande lagstiftning som de måste förhålla sig till, oavsett vad den säger i förhållande till den lagstiftning som polisen arbetar enligt. Informanten menar att även om polisen tycker att socialtjänsten har valt ”fel ungdomar” till de sociala insatsgrupperna kan socialtjänsten inte bara släppa en ungdom för att den är ”skitjobbig” och vill vara kriminell, utan har enligt reglerna ett ansvar att fortsätta jobba med ungdom i fråga. Detta kan förklaras återigen med hjälp av Danermark (2000, s. 12) som menar att formella och informella regler påverkar samverkan, där personer inom olika yrkeskategorier ofta har olika regelsystem som styr. När personer från olika organisationer möts för att samverka kring en individ är det inte ovanligt att denna typ av problem aktualiseras eftersom personernas organisatoriska positioner och perspektiv skiljer sig åt (Danermark 2000, ss. 12-13). Eftersom socialtjänst och polis tillhör olika yrkeskategorier ligger det i sakens natur att synsätten skiljer sig åt och att dessa kan visa sig i arbetet med sociala insatsgrupper. Olikskheterna i kunskaps- och förklaringsmodeller, regelsystem och organisation spelar enligt Danermark (2000, s. 13) roll för hur samverkan gestaltar sig, men behöver inte nödvändigtvis innebära hinder utan kan vara utvecklande för samverkan. Med utgångspunkt i detta kan socialtjänstens och polisens skillnader i sätt att arbeta tänkas vara till en fördel i samverkansarbetet inom sociala insatsgrupper där de olika yrkesrollerna kan komplettera varandra och bidra med både kontroll och stöd.

8. Diskussion

Arbetet med sociala insatsgrupper handlar om att stärka samverkan kring unga lagöverträdare i syfte att förebygga vanekriminalitet (Wollter, Kassman & Oscarsson 2013, s. 6). Varför ungdomar utvecklar ett kriminellt beteende och begår brott kan förklaras utifrån de risk- och skyddsfaktorer som finns i en individs omgivning, där ju fler riskfaktorer och ju färre skyddsfaktorer som existerar desto större är risken för delaktighet i brottslighet (Wikström & Butterworth 2006 se Brå 2009, s. 9). Vilka ungdomar som är i riskzon för att utveckla en kriminell livsstil och därmed anses lämpliga för social insatsgrupp är svårt att avgöra eftersom det inte finns någon konsensus inom forskningen som förklarar kopplingen mellan riskfaktorer och en längre kriminell karriär (Farrington 2009 se Brå 2009, s. 12). Denna utmaning att bedöma vilka personer som ska aktualiseras för sociala insatsgrupper i kombination med avsaknaden av en tydlig målgruppsbeskrivning för samverkansformen försvårar sannolikt arbetet för socialtjänsten som ansvarar för rekryteringen. Att polisen och socialtjänsten dessutom ofta har delade uppfattningar om vilka ungdomar man ska fokusera på i arbetet med sociala insatsgrupper gör att aktörerna riskerar att krocka vilket kan påverka samverkan. Jag upplever att det finns en viss osäkerhet inom socialtjänsten angående vilka ungdomar som är mest lämpliga för social insatsgrupp. För att socialtjänsten ska veta vilka ungdomar som sociala insatsgrupper ska fokusera på och hur urvalet ska gå till är det viktigt att det skapas klarare riktlinjer och en tydligare målgruppsbeskrivning. Jag tror även att det är viktigt att de ungdomar som erbjuds social insatsgrupp är de som har ett verkligt behov av det. Om en ungdom med låg risk för återfall i brott får en social insatsgrupp och därmed omfattande stöd trots att det inte är befogat kan det tänkas finnas en risk att det ger motsatt effekt och att ungdomen istället för att sluta begå brott stämplas och utvecklar en kriminell livsstil.

Det är svårt att svara på vilka möjligheter sociala insatsgrupper har att bryta kriminalitet hos ungdomar och förhindra att dessa utvecklar en kriminell livsstil. Detta eftersom det är svårt att utvärdera samverkansformen och mäta om en social insatsgrupp har lyckats eller ej. Vi kommer aldrig få veta hur det hade gått för en ungdom som inte deltagit i en social insatsgrupp, utan kan bara göra en subjektiv bedömning av hur samverkansformen har upplevts fungera i olika fall. Utifrån tidigare forskning och intervjuer går det att se flera positiva aspekter av arbetssättet sociala insatsgrupper. Att socialtjänst och polis lättare kan kommunicera med varandra och samarbeta kring en ungdom tack vare tillåtelse att bryta sekretessen gör att arbetet effektiviseras och en ungdom kan få hjälp snabbare, samtidigt som

aktörerna kan skapa relationer och närma sig en förståelse för varandra yrkesroller och uppgifter. Detta tror jag är positivt i bemärkelsen att sociala relationer skapar ett bättre arbetsklimat och samarbete vilket är betydelsefullt för samverkan. Att sociala insatsgrupper dessutom bygger på frivillighet och inte tvång eller bestraffning tror jag är viktigt för ungdomen som får känna att hens egen vilja respekteras och är viktig, och att hen görs delaktig i behandlingen och får möjlighet att påverka. Med det sagt är det inte säkert att social insatsgrupp fungerar för att bryta ett brottsligt beteende hos en ungdom, men det kan ge andra vinster som att ungdomen begår färre eller mindre allvarliga brott, att skolan fungerar bättre eller att ungdomens relation till familjen förbättras. Detta kan i sin tur leda till att ungdomens delaktighet i brottslighet minskar eller att ungdomen motiveras till att göra andra saker än att begå brott. Som framgår av forskningen finns det inga mirakelinsatser som kan förväntas fungera för alla ungdomar, utan det är individuellt vad som fungerar för var och en (t.ex. Loeber m.fl. 2003 se Brå 2009, s. 28). Sociala insatsgrupper anpassar insatserna utifrån ungdomens behov vilket sannolikt är ett tids- och resurskrävande arbete, men som borde vara effektivt just eftersom insatserna skräddarsys utifrån individen och dess situation.

Den sociala kontroll och stärkta samverkan kring en individ som en social insatsgrupp utgör kan innebära både för- och nackdelar. Fördelaktigt är att sociala insatsgrupper stödjer ungdomar och hindrar dem från att begå brott genom att kontrollera deras brottslighet. När den sociala kontrollen ökar finns dock en risk att målgruppen känner sig kontrollerad och övervakad av inblandade aktörer, och blir omotiverad till att fortsätta delta. Utifrån intervjuerna får jag dock uppfattningen att detta inte är något vanligt förekommande problem för de sociala insatsgrupperna, utan att de flesta ungdomar som deltar väljer att förbli i den sociala insatsgruppen istället för att avbryta.

Enligt Rikspolisstyrelsen (2008, ss. 3-4) har samhällets försvagade sociala kontroll resulterat i sämre kontroll och fler brottstillfällen, men genom effektiviserad samverkan mellan polis och kommun hoppas detta kunna förändras. Sociala insatsgrupper borde utifrån detta vara en lösning på problemet med ungdomskriminalitet eftersom metoden handlar om ökad samverkan mellan polis och socialtjänst. Samtliga informanter upplever samverkan som något positivt och tycker att det är något man bör fortsätta med, även om samverkan mellan socialtjänst och polis inom arbetet med sociala insatsgrupper i dagsläget inte är fulländad. Informanterna är överens om att sociala insatsgrupper inte kan förväntas fungera som metod för att bryta kriminalitet, men att det ändå medför vinster för de ungdomar som deltar. Detta visar på att socialtjänst och polis bör fortsätta samverka kring kriminella individer eftersom det upplevs vara effektivt och gynna arbetet. Det är svårt att svara på om

just sociala insatsgrupper är rätt väg att gå eller om det finns andra samverkansformer som fungerar bättre för detta syfte, men konstateras kan att samverkan är något att satsa på.

Sociala insatsgrupper skapar som tidigare nämnts social kontroll över individer och är således en kontrollfunktion mot avvikande beteende. Så länge en ungdom deltar i en social insatsgrupp har den många personer omkring sig som samverkar och riktar sitt fokus mot den unge, men vad händer när den sociala insatsgruppen avslutas och ungdomen inte längre är omgiven av såväl kontrollerande som stödjande insatser? Tanken är ju ändå att ungdomen inte ska vara beroende av den sociala insatsgruppen för all framtid, utan kunna stå på egna ben där den sociala insatsgruppen har bidragit med verktyg för att ungdomen ska förändra sitt beteende och anpassa sig till samhällets normer. Sociala insatsgruppers målsättning är att motverka vanekriminalitet, och om ungdomen med hjälp av social insatsgrupp minskar sitt deltagande i kriminalitet kan målet till viss del anses ha nåtts. Men svårigheten att veta när en social insatsgrupp har lyckats kvarstår och det visar på ett behov av utvärdering av samverkansformen och uppföljning av ungdomarna som deltar. Johansson och Kangasvieri (2015, s. 36) konstaterar att det ännu saknas forskning som entydigt visar att brottspreventiv samverkan som sociala insatsgrupper uppnår önskvärd effekt på individnivå. Eftersom samverkansformen är relativt ny går det ännu inte att se nyttan på lång sikt eller veta om det är något som samhället bör investera i. För att ta reda på om sociala insatsgrupper är ett framgångsrik brottsförebyggande arbetsmetod och om det ger resultat i form av exempelvis lägre brottslighet och minskad risk för återfall i brott finns ett behov av vidare forskning och utvärderingar inom området.

8.1 Framtida forskning

Inom framtida forskning vore det intressant att undersöka hur sociala insatsgrupper har påverkat de ungdomar som har deltagit och ta del av ungdomarnas egna uppfattningar om samverkansformen. Detta för att ta reda på vilka effekter brottspreventiv samverkan som sociala insatsgrupper har på individnivå.

9. Slutsats

Denna studie har syftat till att förstå samhällets möjligheter att kunna bryta kriminalitet hos ungdomar med hjälp av sociala insatsgrupper. Studien har fokuserat på samverkan mellan socialtjänst och polis, och undersökt hur dessa aktörer upplever att sociala insatsgrupper fungerar som brottsförebyggande metod. Studien visar att informanterna ser positivt på samverkan och är av uppfattningen att en väl fungerande samverkan gynnar och effektiviserar arbetet mot ungdomskriminalitet. De upplever att sociala insatsgrupper inte kan förväntas bryta kriminalitet eller förhindra återfall i brott, men att många vinster görs. Även om samverkansformen upplevs som positiv av informanterna poängterar de svårigheten att utvärdera och mäta om en social insatsgrupp har lyckats eller inte. Det går att konstatera att ungdomskriminalitet är ett komplext problem där det inte finns några mirakelkurer eller insatser som kan förväntas fungera för alla, utan det skiljer sig mellan individer vad som fungerar bäst. I den bemärkelsen är sociala insatsgrupper värt att lyfta eftersom samverkansformen individanpassar insatserna utifrån den enskilde ungdomens behov. En slutsats som kan dras är att deltagandet i en social insatsgrupp innebär att en ungdom får stöd och blir socialt kontrollerad, vilket minskar möjligheterna för brottsligt deltagande. Studiens resultat visar även att för att sociala insatsgrupper ska bli framgångsrika behöver samarbetet mellan socialtjänst och polis fungera bra och aktörerna behöver ha en förståelse för varandras yrkesroller. För att aktörerna ska få en delad uppfattning om vilka ungdomar som är lämpliga för sociala insatsgrupper finns vidare ett behov av en tydligare målgruppsbeskrivning och riktlinjer för hur urvalet ska göras. Studien visar att det är svårt att mäta effekterna av sociala insatsgrupper och konstatera om samverkansformen fungerar för att bryta kriminalitet hos ungdomar, men att verksamheten ändå upplevs påvisa positiva effekter. För att kunna svara på om sociala insatsgrupper är en verkningsfull arbetsmetod i brottsförebyggande syfte behöver utvärderingar göras som bland annat mäter effekter på individnivå och nyttan på lång sikt.

10. Källförteckning

10.1 Litteratur

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber.

Danermark, B. (2000). *Samverkan - himmel eller helvete?: [en bok om den svåra konsten att samverka]*. Stockholm: Gothia.

Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Edvall Malm, D. (2012). *Det socio-polisiära handlingsnätet: om kopplingar mellan polis och socialtjänst kring ungdomars kriminalitet och missbruk*. Diss. Umeå: Umeå universitet, 2012.

Engdahl, O. (2011). "Vad fungerar?" Brottskontrollens förutsättningar och effekter. I Larsson, B. & Engdahl, O. (red.) (2011). *Social kontroll: övervakning, disciplinering och självreglering*. 1. uppl. Malmö: Liber, ss. 124-144.

Estrada, F. & Flyghed, J. (red.) (2013). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. 3., utök. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.

Forkby, T. & Larsen, T. (2005). *Katalysatormodellen i brottspreventiv samverkan: utvärdering av Ung och Trygg i Göteborgs första fas*. 1. uppl. FoU i Väst.

Johansson, S. (2011). *Rätt, makt och institutionell förändring: en kritisk analys av myndigheters samverkan i barnahus*. Diss. Lund: Lunds universitet, 2011.

Johansson, K. & Kangasvieri, N. (2015). *Att motverka kriminalitet genom samverkan: studie av Social insatsgrupp i Linköping*. Linköping: Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings Universitet.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, B. & Backman, C. (2011). Vad är social kontroll? Samhällsteoretiska perspektiv. I Larsson, B. & Engdahl, O. (red.) (2011). *Social kontroll: övervakning, disciplinering och självreglering*. 1. uppl. Malmö: Liber, ss. 16-51.

Wollter, F., Kassman, A. & Oscarsson, L. (2013). *Utvärdering av sociala insatsgrupper: individinriktad samverkan kring unga i riskzonen*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

10.2 Offentligt tryck

Brottsförebyggande rådet (2009). *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling. En kunskapsinventering*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
https://www.bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980001575/1371914736934/2009_orsaker_till_brott_bland_unga.pdf [2017-04-16].

Ju2013/1370/PO. *Uppdrag till Rikspolisstyrelsen att aktivt stödja arbetet med sociala insatsgrupper*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Rikspolisstyrelsen (2008). *Samverkan Polis och kommun - för en lokalt förankrad polisverksamhet i hela landet*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
https://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Brottsforebyggande/Rapport_Samverkan_Polis_och_kommun_08.pdf [2017-05-04].

Rikspolisstyrelsen (2012). *Sociala insatsgrupper: Redovisning av regeringsuppdrag*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
https://www.polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Ovriga%20rapporter-utredningar/Sociala_insatsgrupper_%20Redovisning_121101_.pdf [2017-04-17].

Rikspolisstyrelsen (2014). *Nationella riktlinjer: Polisens arbete i sociala insatsgrupper*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
https://polisen.se/PageFiles/335163/SIG_nationella%20riktlinjer.pdf [2017-04-14].

Socialstyrelsen (2011). *Resultat av remiss för begreppen samverkan, samarbete, samordning, samråd, synkronisering*. Stockholm: Socialstyrelsen.

<https://www.socialstyrelsen.se/terminologi/Documents/resultat-remiss-begrepp-samverkan-mfl.pdf> [2017-04-17].

Socialstyrelsen (2012). *Samverkan i sociala insatsgrupper: vägledning för lokalt arbete i syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga*. Stockholm: Socialstyrelsen.

<http://polisen.azurewebsites.net/wp-content/uploads/2013/07/Sociala-insatsgrupper.pdf> [2017-04-17].

Socialstyrelsen (2016). *Sociala insatsgrupper: lokal samverkan för att förhindra ungdomar från att begå brott*. Stockholm: Socialstyrelsen.

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20067/2016-2-11.pdf> [2017-04-03].

Socialstyrelsen (2016b). *Utvärdering av samverkansformen sociala insatsgrupper: delredovisning av ett regeringsuppdrag*. Stockholm: Socialstyrelsen,

<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20073/2016-2-17.pdf> [2017-04-01].

SOU 2010:15. *Kriminella grupperingar: motverka rekrytering och underlätta avhopp: betänkande*. Stockholm: Fritze.

<http://www.regeringen.se/49bb8b/contentassets/b4324819165346fb8ea7a73410f4ec95/kriminella-grupperingar---motverka-rekrytering-och-underlatta-avhopp-sou-201015> [2017-05-10].

Ungdomsstyrelsen (2010). *Ungdom och ungdomspolitik – ett svenskt perspektiv*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen. https://www.mucf.se/sites/default/files/publikationer_uploads/ungdom-och-ungdomspolitik.pdf [2017-05-02].

10.3 Internetkällor

Nationalencyklopedin (u.å.). Social kontroll.

<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/social-kontroll> [2017-05-04].

Polisen (u.å.). *Ungdomsbrott – fakta*. https://polisen.se/Stockholms_lan/Lagar-och-regler/Om-olika-brott/Fakta-om-ungdomsbrott/ [2017-05-07].

Sveriges Kommuner och Landsting (u.å.). *Sociala insatsgrupper*.
<https://skl.se/samhallsplaneringinfrastruktur/trygghetsakerhet/brottsforebyggande/socialainsat-sgrupper.648.html> [2017-05-03].

11. Bilaga

Intervjuguide

1. Kan du berätta lite kort om dig själv och vad du arbetar med?
2. Hur länge har du arbetat inom SIG?
3. Vad har din uppgift varit inom SIG?
4. Hur gamla är ungdomarna som du har arbetat med inom SIG?
5. Vilka direktiv arbetar socialtjänsten/polisen utifrån inom SIG?
6. Kan du berätta hur samverkan ser ut mellan polis och socialtjänst inom SIG?
7. Hur upplever du att samverkan mellan polis och socialtjänst fungerar?
  - Ge exempel på när samverkan har fungerat bra.
  - Ge exempel på när samverkan har fungerat mindre bra.
8. Anser du att det finns tydliga riktlinjer för samverkansarbetet?
9. Hur upplever du samarbetet med andra aktörer inom SIG?
10. Hur uppmärksammar ni ungdomar som befinner sig i riskzon för kriminalitet?
11. Hur tror du att SIG upplevs av de ungdomar som medverkar?
12. Hur upplever du att SIG fungerar som metod för att hjälpa unga att sluta begå brott?
13. Har du stött på några hinder eller problem i arbetet med SIG? Ge exempel.
14. Vad anser du skulle kunna förbättras eller förändras inom arbetet med SIG?
15. Har du något mer du vill tillägga?